БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 38 (4523). 1960 ч. февраль 17, среда. | Өртээ 20 көп.

ПЛАННЫ КҮҮСЕДИРИ— бүдүрүлге бүрүзүнге хоойлу

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң төөгүлүг чеди чыл планының ийиги чылының онаалдазын хуусаа бетинде күүседир дээш ажылчыннарның, инженер-техниктиг ажылдакчыларның оргузунга калбарткан социалистиг чарыштың түнелинде областың чурт үлетшүрүүнүң бүдүрүлгелериниң коллективтери 1960 чылдың январьда ниити продукция бүдүрер планын 102,8 хуу, бараанныг продукцияны — 104,6 хуу кылдыр хуусаа бетинде күүсеткеннер.

Областың чурт үлетшүрүүнүң бүдүрүлгелериниң хөй нуруузу январьның планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткен болгаш продукцияның шынарын бедидерин, бот-үнезин чиигедирин чедип алган. Чижээ, Кызылдың даараныла комбинадының коллективи январьда ниити продукция бүдүрер планын 124,8 хуу, хоорайның үлетшүр комбинады — 123,6 хуу, Чадаананың райүлетшүр комбинады — 105,5 хуу күүсеткилээннер. Ол ышкаш бедик көргүзүглерни Кызылдың туйбу заводунуң, Шуурмактың, Шагаан-Арыгның райүлетшүр комбинаттарының коллективтери чедип алган.

1960 чылдың январьда чүк сөөртүлгезиниң планын областың автотранспорт черлери ниитизи-биле ажыр күүсеткен. Ылангыя Кызылдың № 2 чүк АТК-зының, Кызыл-Мажалыктың, Чадаананың автотранспорт конторалларының коллективтери чүк сөөртүлгезиниң планын тонна болгаш тонна-километр талазы-биле ажыр күүсетпишаан, сөөртүлгезиниң тонна-километр бүрүзүнүң бот-үнезин чиигедирин чедип ап, автопарктарны бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап турарлар. Областың үлетшүр бүдүрүлге болгаш транспорт черлериниң үстүнде чедип алган бедик көргүзүглери болза, ажылчыннарның болгаш чолаачыларның күш-ажылын дээре организастаанының, техниканың ажыглалын экижиткениниң, чеди чыл планының ийиги чылының онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышты калбартканының, коллективтерге масса-политиктиг ажылды күштелдиргениниң түнели болуп турар.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чеди чыл планының ийиги чылының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышка идепкейлиг киришпишаан, чүткүлдүг ажылдап турар ажылчыннарның, чолаачыларның, тудугжуларның саны үлам көвүдээн. Бай-Хаактың райүлетшүр комбинадының даараныкчызы эш Норжун, Кызылдың ыыштан нарын эт-херектелдер бүдүрер фабриказының ажылчыны эш Стрельников, ыыш заводунуң ажылчыны эш Кандауров, Чадаананың райүлетшүр комбинадының чазаныкчызы эш Кан-оол, Кызылдың даараныла комбинадында коммунистиг күш-ажыл бригадазының бригадири эш Хавратова олар ботарының мергежилин соксаал чокка бедитпишаан, бүдүрүлге планын ай бүрүзүнде 200 хуу ажыр күүседип, бедик шынарлыг продукцияны бүдүрүп, хөй-ниитиниң ажылынга мурнакчы киржип, социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турарлар.

Күрүне планын күүседири — бүдүрүлге бүрүзүнге хоойлу болур. Ындыг турбуже, бистиң областың чамдык бүдүрүлге черлери бо чылдың январьда планын ыракта чедир күүсетпейн барганын демдеглээр херек. Эрткен чылдың түңнелдери-биле алырга, областың мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзи турган Туранның райүлетшүр комбинады январьда ниити продукция бүдүрер планын чүгле 75,1 хуу күүсеткен. Ол ышкаш Сизимниң ыыш ажылагый чери январьның планын чүгле 72,8 хуу, Сыстыг-Хемниң ыыш ажыл-агый чери — 83,9 хуу күүсеткен. Үстүнде бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары күрүне планын күүседирин хандырбайн, партияның болгаш күрүнеңиң сагылга-чурумун сагывайн турда, хамаарышкан районнарның партия болгаш совет органнары оларның-биле эптежип келген. 1959 чылда мурнакчы ажылдап турган ол бдүрүлге черлериниң январьда планын чедир күүсетпейн барганының кол-ла чылдагааны чүдел дизе, ажылчыннарның күш-ажылын четпес организастаанында, социалистиг чарышты оларның ортузунга калбартпаанында, партийжи масса-политиктиг ажылды кошкатканында, техниканы чавыс бүдүрүкчүлүг ажыглап келгенинде болуп турар.

Чеди чылдың ийиги чылында областың үлетшүр бүдүрүлге, транспорт болгаш тудуг черлеринин мурнунда улуг соруулар туруп турар. Бо чылдың бүдүрүлге планын чүгле долдур эвес, харын хуусаа бетинде ажыр күүседир, бедик шынарлыг продукцияны хөйну бүдүрер төлээде, 1960 чылдың баштайгы кварталында бүдүрүлге планын хуусаа бетинде ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты улам-на калбартыры эргежок чугула.

Чадаананың райүлетшүр комбинадының коллективи эрткен чылын 1 миллион 900 мун рубльдиң ниити продукциязын бүдүрген, а чеди чылдың ийиги чылында 2 миллион 400 мун рубльдиң ниити продукциязын бүдүрерин хүлээнген. Кызыл хоорайның бүгү бүдүрүлге коллективтери бо чылдың планын декабрь 1-ге чедир бүрүн күүседир соруулганы салып алганнар. Кызылдың даараныла комбинадының коллективи пландан ажыр 1,5 миллион рубльдиң продукциязын бүдүрерин, 600 метр пөстү камнап алырын, колбаса фабриказы пландан ажыр 20 тонна колбаса кылыгларын бүдүрүп үндүрерин хүлээнип алган шудургу ажылдап турар. Үстүнде бүдүрүлге коллективтериниң ол патриотчу бедик хүлээлгелерин өске бүдүрүлге черлеринге деткиир, нептередир херек.

Совет-куба кады кылган дыңнадыг

ГАВАНА. (СЭТА). ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы Анастас Микоян биле Куба Республиканың Премьер-министри Фидель Кастро олар Гаванага Совет-Куба кады кылган дыңнадыгга ат салганнар.

Чер бөмбүрзээнің бүгү улустарының кожа-хелбээ туруп, кады ажылдажып болгаш эп-найыралдыг турарының соруулгазы-биле Каттышкан Нациялар Организациязынга идепкейлиг демниг ажыл-чорудулганы боттандырарынче боттарының чазактарының доктаамал чүткүлүн чүректиң ханызындан болуп эрткен беседаның үезинде илереткен деп Дыңнадыгда чугаалап турар. Бот-боттарын долузу-биле хүндүлеп көөрүнге болгаш бодунуң политиктиг, экономиктиг болгаш социал оруун чурт бүрүзүнүң хостуу-биле тодарадыр бүрүн эргезинге үндезилээш, улустар аразынга эп-не калбак болгаш ажык-дузалыг кады ажылдажылганы хөгжүдериниң бүгү делегейге тайбыңны быжыглаары улуг хемчээлди-биле хамааржыр деп ийи талалар саналап турар.

Дыңнадыгда айтып турары болза деңг эргелиг болгаш бот-боттарынга ажыктыг болурунга үндезилээш, садыг харылзааларын калбарттырынга ийи талаларының сонуургалдыын өөренип көргеш, Куба Республикадан 1960 чылдың дүжүдүнден 425 мун тонна чигирни садып алырынга болгаш дараазындагы дөрт чылдарның чыл санында-ла бир-бир миллион тонна чигирни садып алырынга Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели чөпшээрешкен.

Машина дериг-херектелдерин болгаш материалдарны садып алырыбиле чылда 2,5 хуулуг 100 миллион доллар хемчээлдиг чээлини ССРЭ-ниң чазаа Кубаның чазаанга тыпсыр болгаш бир эвес херек болза, ол чээлиниң күсели-биле 1961—1964 чылдарда Куба республиканың боттандырып турары заводтарның болгаш фабрикаларның тудуушкуннарынга техниктиг дузаламчыны көргүзер.

Долу деңг эргелиг болгаш хамаарышпас чорукка үндезилээш, дипломаттыг харылзааларны катап тургузарының дугайында айтырыгны таарымчалыг үеде чугаалажып көөрүнге ийи чазактар чөпшээрешкен.

Чазактар төлээлекчилериниң аразынга дорт харылзаалар болза улустар аразынга билчиринге, кады ажылдажылгага болгаш найыралга ажыктыг идигни берип турар кылдыр Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазаа биле Кубаның революстуг чазаа көрүп турарын Дыңнадыгның түңнелинде чугаалаан. Кижи төрелгетеннің дээди күзел-бодалын, чер кырынга хосталганын, чечектелиишкининң болгаш тайбыңның перспективаларын амгы үеде бакшырадып турар дүшкүүрлүг чорукту бедик деннелге ам болур чөвүлел хурал дыка кошкадырынга барымдаалыг идегелин ийи талалар салып турар.

Н. С. ХРУЩЕВ ИНДИЯДА

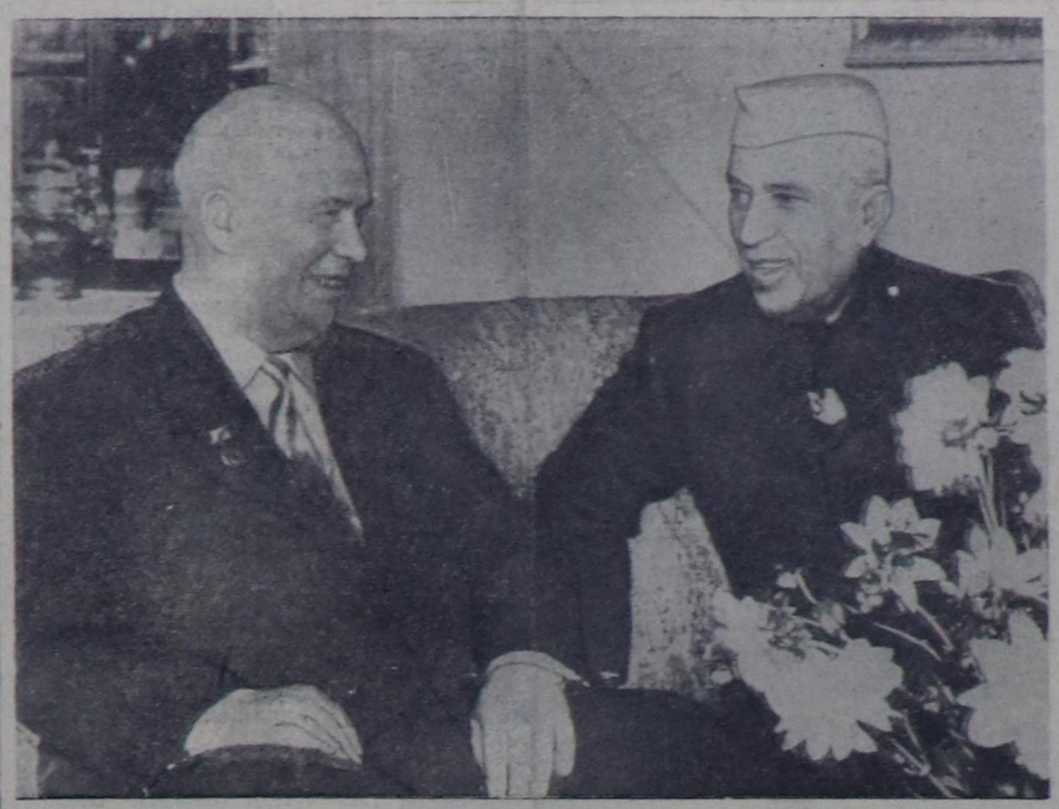

БХИЛАИ. (СЭТА). Февраль 14-те Н. С. Хрущев Бхилаиниң металлургия комбинадын көргениниң соонда школачылар-биле ужурашкан. Бхилаиниң ортумак школазының стадионунга бхилаижилерниң каас-чараш национал хептерлиг болгаш совет пионерлерниң формаларын кеткилээн чүс-чүс уруглары чыглып келгеннер. Индий болгаш совет уруглар Никита Сергеевичиге чечектер тудускан. Индийлер байырлал ырын ырлааннар. Совет школачылар уруглар дугайында сагыш салыышкыны дээш Совет чазакка болгаш Коммунистиг партияга өөрүп четтиргенин илереткен шүлүктерни номчуп, ССРЭ биле Индияның изиг найыралының дугайын чугаалап турганнар. Чанчыл өзугаар индий танцыларны күүседип, күш-культура мергежилдерин көргүскен.

Имир дүшкен. Н. С. Хрущев микрофонга чеде берген.

— Эргим өөнүктер, эштер! Күш-ажылдың хоорайы, шойнуң болгаш каңның хоорайы Бхилаиге кээр арга, улуг алдар биске таварышкан. Маңза дыка хөйну көрүвүе деп чугаалавас мен, шак-үе эвээш болган. Ынчалза-даа бистер көргенивистен-даа артык сеткил өөрүшкүлүг болдувус. Мында чүгле улуг ажыл-херек эвес, улуг заводту тургузарының ажыл-херээ эвес, харын-даа бистиң улустарывыстың аразында найыралды быжыглаарының херээ бүдүп турарын көрдүвүс. Бо болза бот-боттарының аразында кады ажылдажылгага, бо комбинатты тургузарынга үндезилеттиипп тургустунган эң-не быжыг найырал болур. Кайгамчыктыг программаны белеткеп кылган болгаш ылангыя уругларны улустар аразынга тайбың, найыралдыг чурттаарының чүткүлүнге эки кижизидип турар индий болгаш совет школаларның башкыларынга изиг өөрүп четтириишкинни илередиксеп тур мен.

Маңза кайгамчыктыг оюннарны көргүскени дээш индий-даа, советдаа уругларга өөрүп четтиргенимни база илередиксеп тур мен!

Н. С. Хрущев школачыларга эки өөренирин, школага болгаш бажыңынга-даа үлегер-чижектиг болурун күүзээн.

— Четтирдивис! — деп өөреникчилер харылааннар.

— Байырлыг! Четтирдим! Намасте! — деп, эш Хрущев чугаалаан.

Аңаа харыы кылдыр мындыг сөстер чаңгыланган:

— Амыр-менди өрук суурну күзедивис! «Джай хинд!», «Намасте!» «Хинди-руси, бхай-бхай!».

Байырлыг сөстер дыка үр чаңгыланып турган. Ында аныяк индийлерниң болгаш совет улустарының чүректери синниккен. Оларның адалары чүгле Бхилаиниң кайгамчыктыг комбинадын тудуп тургускан эвес, харын-даа бистиң улустарывыстың найыралын — Бхилаиниң каңы ышкаш быжыг найыралын улам быжыглааннар.

БХИЛАИ. (СЭТА). Февраль 15-те Бхилаиге хөй муң кижи киржикчиг митингиге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев болгаш ону үдеп чоруур кижилер Барыын Бенгалия штаттың код хоорайы — Калькуттага февраль 15-те чораан. Барыын Бенгалия штаттың губернатору дээрги Найду болгаш штаттың кол министри Б. Ч. Рой олар Н. С. Хрущевту аэродромга кээп уткуп алганнар.

ДЕЛИ. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы **Н. С. Хрущев** Индия Республиканың Премьер-Министри **Джавахарлал Неруга** барып чораан. Ужуражыышкын эп-найыралчы, чылыг байдалга эрткен.

Чурукта: Н. С. Хрущев болгаш Джавахарлал Неру олар чугаалажыышкын үезинде.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Фото **А. Стужиннии.**

(Чурукту фототелеграф-биле хүлээп алган).

Чепсегленнишкинни дүжүрери дээш совет хөй-ниитиниң конференциязында

Чепсегленнишкинни дүжүрери дээш Совет хөй-ниитиниң конференциязының хуралы улуг көдүрлүүшкүнүг болгаш идепкейлиг байдалда болуп эртип турар. Олурушканнар делегаттарның саналдарын февраль 15-те ханы кичээнгей-биле дыңнааннар. Москваның Калинин аттыг фабриказының аныяк ажылчыны Серафима Котованың, академик А. В. Топчиевтин, Совет Эвилелиниң Маршалы К. А. Мерецковтуң болгаш өске-даа хөй-хөй ораторларның чугааларынга «Бис — тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын дээш, дайынга удур бис, чепсегленнишкинни эңдере бүдүреринге удур бис»— деп чалбыыштыг сөстер чаңгыланып турган. Олар Совет чазактың тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказын деткип, совет кижилериң сырый каттыжыышкынының болгаш чаңгыс эвиниң, бүгү чер бөмбүрзээниң улустары-биле найыралче болгаш кады ажылдажылгаже оларның чүткүлүнүң дугайын чугаалап турарлар.

Конференцияның киржикчилери скульптор эш С. Т. Кононенковтуң саналын изин-биле уткааннар. Чер кырында бүгү-ле ак-сеткилдиг кижилер делегейни дайыдан хостаар деп чүткүлге чаңгыс эп-сеткилдиг деп ол демдеглээн. Бис делегейге халапты болдурбас ужурлуг бис. Оон үнер херээнге кажан-даа силернің-биле кады чоруурувусту Индияның улустарының болгаш чазааның мурнундан Силерге аазап тур мен — деп ол чугаалаан.

Заводтуң чиигине директору Н. Шривастава Бхилаиниң заводунга мартен суугузунга баштайгы эзилдирилге хүнүнде алдынган кан кескиндизин Н. С. Хрущевка белек кылдыр тудускан. Ол белекти хүлээп алган, Н. С. Хрущев директор Шриваставага болгаш заводтуң бүгү коллективинге изии-биле өөрүп четтирген. Индий-совет найырал бо каң ышкаш мындыг быжыг болзуун деп ол чугаалаан.

Оон соонда Н. С. Хрущев* чүве чугаалаан.

Совет чазактың баштыны чугаазын доозуптарга, чыылганнар диннитиг адыш часкааннар. Хрущев зиндабад! (Хрущев делгерезин!), Хинди-руси, бхай-бхай! — деп үнер чаңгыланып тургулаан.

Митинг соонда Н. С. Хрущев заводтуң инженер-техниктиг болгаш эргелеп-башкарар ажылдакчылары-биле ужуражып, эп-найыралчы өзуби-биле беседаладаан.

КАЛЬКУТТА. (СЭТА). ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев болгаш ону үдеп чоруур кижилер Барыын Бенгалия штаттың код хоорайы — Калькуттага февраль 15-те чораан. Барыын Бенгалия штаттың губернатору дээрги Найду болгаш штаттың кол министри Б. Ч. Рой олар Н. С. Хрущевту аэродромга кээп уткуп алганнар.

ДЕЛИ. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы **Н. С. Хрущев** Индия Республиканың Премьер-Министри **Джавахарлал Неруга** барып чораан. Ужуражыышкын эп-найыралчы, чылыг байдалга эрткен.

Чурукта: Н. С. Хрущев болгаш Джавахарлал Неру олар чугаалажыышкын үезинде.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Фото **А. Стужиннии.**

(Чурукту фототелеграф-биле хүлээп алган).

Партияның IX область конференциязының делегаттарынга дыңнадыг

Конференцияның делегаттарын СӨКП обкомунуң бажыңында бүрүткеп турар, оон адрези: Ленин кудумчузунда 30 дугаар бажың, 3-кү каат, 21-ги кабинет. Телефоннар: № 22-56, 31-74.

Конференция февраль 18-те, эртенгинің 10 шакта областың хөгжүм-шии театрынга ажыттынар.

ТЕС-ХЕМ РАЙОНДА МАЛ КЫШТАГЛАДЫЫШКЫНЫ БЕРГЕДЭЭШКИНДЕ

Тес-Хем районнуң «Чодураа», Ленин аттыг колхозтарынга чүгле январь айның дургузунда 1600 ажыг баш мал хораан. Оон иштинде 1013 баш мал «Чодураа» колхозтуу болур. Өлген малдың хөй нуруузу эвир чылгы хураганнар болган. Чамдык кижилер ону бир чылдагаан кылдыр көрүп турар.

Бо ийи колхозтарның девискээринге харның улуг чаттаны, соок-тун дыңзып турганы шын-на. Ынчаарга районнуң болгаш колхозтарның удуртукчулары ону ажыглап алгаш, малдың хораан чылдагаанын колдуунда агаар-бойдустуң «киленцинче» чая каап турар. Бүгү байдалдарны ап көөрге, хамык ужур бойдустуң «киленинде» эвес болгаш колхозтар чангыс-даа баш малды өлүрбейн барып болурунуң аргалары бар турган. Чүл дээрге, хар районнуң бүгү девискээрин хөме дүшпээн, колдуунда Таңды эдектедир база Тес-Хем кыдыында элээн каш даглыг кыштагларда кылын чаттан. Бир эвес оруктарны хар хөме албайн турда мал чемнерин ол кыштагларга өй-шаанда чедирип, курлавырны тургускан турган болза, улуг хар оларга чылдагаан болуп шыдавас.

Соокка шамнаарга, соок чүгле ол девискээрге эвес, а областың бүгү девискээринге дески дыңзыг турган болгай. Кыштагларда аныяк малдарның кажаалары мал турар аргажок — дыңык, соок. Ону база-ла чөптүг чылдагаан дивес, ажылагыйжы эвес, харыысалга чок чорук деп саналр херек.

Өске чылдагаан болза аныяк малдарга белеткээн мал чемнериниң чогунда. Бар турган чемнерни, ылангыя сигенни малга хамаан чок төтчегледип каапкан. Харын белеткээн сигеннерниң чамдыызы куруг медээлер-биле «белеткээн» сигеннер болурунга чедир чугаа чоруп турар. Сигениң чүге-даа четпейн төне бергени бо чугаанын шынныын бадыткан турар.

Кыштаглаашкынга белеткелди хынап көрген күрүне комиссиязының актызында район ноябрьның 1-ге чедир 13662 тонна сигенниг, 5553 тонна силостуг, кажаа-хораа кышка белен хандыртынган деп бижээн. Хыналда чорутканнар болза районнуң көдээ ажыл-агый инспекциязының начальниги эш Хундапов, кол зоотехник эш Папын колхоз бүрүзүнге ынчаар тургускан актыларны түңнээн, райкүүскомга октябрь 22-де көрген.

Ол-ла актыда районнуң малдарын ол белеткээн мал чемнери-биле кыштаглаашкынга белеткелдиг болгаш, колхозтарны ажылдаарын, ажылчыннарны ажылдаарын, ажылчыннарны ажылдаарын, ажылчынн

В. И. ЛЕНИННИҢ ТӨРУТТҮНГЕНИНДЕН БЭЭР 90 ЧЫЛ БОЛГАНЫНГА

Мээң орук айтыр сылдызым

1918 чылдын күзүнүнде балыгаттырган, аарыг турумда мени фронтудан Москвага эккелгеш, шериг эмнелгезинге чыттырып каан. Мээң кадайым Мария Александровна ынчан социал хандырылганың улус комиссары турган Александра Михайловна Коллантайның секретарынга ажылдай берген. Александра Михайловна ТК-ның даалгазы-биле Украина фронтузунче чоруп турган. Ол бистиң 6-гы совет украина чадаг-шериг дивизиявыска база чоруан. Аная танышкан бис.

Бир полкага кады турганым кижи-биле Москванын кудумчузунга ужурашканымда балыым чүгээр апарган турган. Оон чугаалаан бүгү үүлдери сеткилимни ханызыбиле дүвүреткен. Бистиң шуптувустун ханы хүндүлеп, ынакшып, база оон херээ дээш баш харамнанмас чораанывыс, бистиң дивизиявыстың командири Павел Семенович Ткаченко Троцкийниң дужаалы-биле хоругдаттырган болгаш Москвага эккелдирген болган. Республиканың шериг трибуналынче доп-дораан чоруптум. Даргага, байысаакчыга шуут четкен мен. Ткаченконун дугайында бүгү үүлдерни—Украинага оон канчаар партизаннап чораанын, чүгле оон эрес-маадырлыг болгаш чүткүлдүг чоруунун ачызы-биле бистиң бүгү чажыт Чаа-украина революстут комитедивистиң канчаар камгалап алдынганын оларга чугаалап берген мен.

Ткаченкога удур буруудадыышкынның чугула эвезинге байысаакчы чепшээрешкен-даа. Оон чангысла буруузу—дивизияга бар турган артыкшылдыг чигирни дайынчыларга чедишпейн турган идиктерге орааныда болган. Ону ол күрүне организациязындан орнап алган. Ынчаарга Революстут шериг чөвүлелинин даргазының дужаалын ол күш чок болдуруп шыдавас.

Александра Михайловна Коллантайга дилег киирер ужурга таварыштым. Бистиң дивизиявыска барып чораан ужурунда Ткаченкону ол дораан-на билип каан, дайынчылар, командирлер ону канчаар хүндүлеп турганын ол билир, ынчангаш оон дугайында херекти Владимир Ильич Лениннге дыннадып чедирер мен деп, ол чугаалаан.

Ону дыннаваш, чүрээм дораан-на оожургаан. Ам-на бүгү херек чептүг шиитпирлеттинер-дир деп бодап каан мен.

Ол ындыг болган-даа ынчаш. Владимир Ильич Ленин чогуур айтышкынын берген деп, даартазында Александра Михайловна менээ чугаалаан. Республиканың шериг трибуналының даргазының адынга бижээн танмалыг чагааны ол менээ бергеш, ону телефоннаан болгаш мени доп-дораан хүлээп алырын дилээн. Чагааны кым чорутканын, оон иштинде чүү бижээнин билбес мен. Ынчалза-даа алаан каш хүннер эрткенде Ткаченко менче телефоннаан. Ол революстут шериг чөвүлелинде комуйлаашкын манап турар болган.

Армияның Шериг чөвүлелинин кежигүнү болуп фронтуже чоруурун аная саналдаан. Ынчалза-даа дайынның тыыдынга рейд чорудар бригаданы бээрин ол дилээн. Анаа ак-гвардейжи тыылга тулчуушкуннарны чорудуп турган, маадырлыыбиле ол өлген. Эрес-маадыр кижинин дугайын оон дайынчы чоок эштери амдыгаа чедир чүректеринин алызындан хомудап, сактып чоруурлар. Актардан Ткаченконун хостааны Тирасполь хоорайда консерва фабриказын оон ады-биле адаан.

Эш Коллантайга кадайымның секретарылап ажылдап турганын чугаалаан болгай мен. Оон даалгазыбиле Кремльде Владимир Ильичиге ол үргүлчү барып, ат салдырарыбиле янзы-бүрү документилерни аная чедирип турган. Бир-ле катап орай дүне—агаар соой берген турда—Мария аная-да ышкаш Лениннге ат салдырары-биле папкалыг документилерни алгаш чорупкан. Папказын эгидип бербишаан, Владимир Ильич ону дүрген четсин дээш, даанда вестибюльге барып кеттиннип алгаш, манап турунар дээн. Ол бир заводта митингиге Коллантайбиле кады баар дээш белеткенип турган, ынчангаш ону чедирип каавы ол.

— Чүге кеттинмейн тур силер?

Каш минута эрткенде Ленин даанга бадып келгеш, Марияже көргеш, өлдепсинип айтырган:

Бирээзи чүү деп-даа харыылаар айын тыпайн турган. Ужуру чүл дизе, бистер фронтудан кедип келген чайгы шериг хөйленнеривис-биле хевээр-ле Москвага чоруп турган улус болгай бис. Өске хеп бисте чок турган.

Владимир Ильич бажын шыңгыы айгылаваш, мойнундан бодунун чүк-биле кылган моюн ораарын — ам Лениннин музейинде делгеп каан турар ол моюн ораарны алгаш,—ону кадайымның мойнун долгандыр орай берген. Ол ону ораныып алыындан ойталавышаан, дадагалзаан Владимир Ильич боду база чиик чүскү тоннуг болган), човаан сеткилди чүү-даа дузалаваан.

Олар бажыннын даштынга үнгүлеп келгеш, машина иштинге олурупканнар. Орукка Владимир Ильич мээң өөмнүң иштинден фронт дугайын, мээн дугайымны айтырып ап четтикен, мээң өөм ишти бистин канчаар кады партизаннап чораанывысты, каяа дайылдажып турганывысты чугаалап берген, мээн аарганымны болгаш эмнедип турарымны база чугаалаан.

Ынчангаш база-ла чайгы шериг хөйленниг бе?—деп Ленин айтырган.

Кадайым бадыткаан. Олар социал хандырылга улус комиссариады турган «Национал» деп аалчы бажынынга чедип келгеннер. Эш Коллантай Владимир Ильичнин бажып эжиинге манаан турган, машина иштинге оон-биле кады олургаш чорупкан. Элээн каш шак эрткенде ол мөгүдээн хевирлиг чаныып келген. Ол чүгле мынча деп чугаалаан: «Чүнү үүлгедипкенин ол ирги Мария!..» Ынчангаш Аъш-чем улус комиссарынче телефоннай берген.

Оон ынай бүгү чүве янзы-бүрү өөнер көргүзер Калейдоскоп деп херекселде ышкаш дескине берген. Коллантайдан чагааны алгаш, мээн кадайым Аъш-чем улус комиссарынга барган. Чагааны улус комиссары номчаваш, каттырган, ынчангаш ону Улуг Демитровкада мурнунда Михайлов алышкыларга хамааржып турган Соодулга черинче кижи эдерткеш чорудупкан. Анаа баарга, кадайымга диин кежи тонну, диин кежи бөртү, ботинкаларны хемчээп туруп берген. Коллантай менден кыска болгаш эгиннери делгем кижи чүве деп бадыткап, ол бүгү каас хептерни анаа бээри ол чүве кылдыр бодап турган. Аная турган кижилер каттырышкаш: «Чок, бодунарга хемчээп алынар»—деп чугаалап турганнар.

Чанчыкпааны хептер кеткеш, бодунун улус комиссариадынче ыядып чедип келген. А Александра Михайловна ону көргеш:

— Че, ол-ла болгай... Назынымнын иштинде кажан-даа мени Владимир Ильич ынчаар демдеглеп көрбээн... Оон секретарынга ам дораан чеде берип көр, чурумнуг болганынны дыннат—дээн.

Улус комиссариадының Чөвүлелинин даргазының хүлээп алыышкын өрээлинге эш Фотиева дежурныйлап турган Марияны көргеш, ол каттырган, ынчангаш Лениннин кабинединче чорупкан. Биче болганда Владимир Ильич үнүп келгеш, чанчыккан аайы-биле холдарын сыйбанган. Марияже өөрүшкүлүг көргеш:

— Кончуг эки-дир, ам улус комиссарының секретарынга дөмейдир силер. Мээң улуу-биле өөрүп ханганымны эш Коллантайга дамчыдып көрүнер. Силерниң ашаанарны хепкерер дээш ол чогуур кижилерден дилегни база кылзын.

Чүнүн дугайын чугаалаанын Мария чүгле маная билип каан. Тыныжын тырттынган. Ильичнин сагыш-човаашкынынга чалгыннаныр, өөрээнинден ол чүгле «четтирдим» деп сөстү чугаалап шыдааш, карактарының чажы кээрге, хүлээп алыышкын өрээлинден үнүп чорупкан.

Владимир Ильичнин моюн ораарын даартазында аппаргаш, Надежда Константиновнага берип каан.

Эрткен үеним база бир арынынын дугайын чугаалаксай-дыр мен. Ол болза 1921 чылдың күзүнүнде болган чүве. Ынчан мен Бүгү-россияның Онза Комиссиязының экономика эргелелинге ажылдап турган, Петроградка дүрген барып, электри андазыннар белеткээр ажылдың кандыг чорун турарын хынаар айтыышкынны алган мен. Эргелелдиң начальниги чогуур сургаалдазын бергеш, ол болза эш Лениннин бодунун берген даалгазы чүве деп немей чугаалаан. Электри андазыннарның ажылдаарын Владимир Ильич боду көрүксеп турган.

Ол даалганы канчаар күүсеткенивисти шуптузун тодаргайлап бижиивейн көрейн. Аар дайын чылдарының сөөлүнде бистиң үлетшүрүвүс ынчан чүгле арай боорда тыныып турган болгай. Чиг эт-даа, энергия-даа, тускай эртемниглер-даа, дуржулга-даа чок турган. Ол дугайын бис Бүгү-россияның Онза Комиссиязының даргазы эш Дзержинскийнин адынга киирген илеткел бижиивиске тодаргайлап, бистиң байдалдарывыста электри андазыннарны хереглээриниң ажык чогунун дугайында, — оон кадында даштыкы материалдарны өөренип, электри андазыннарны тургузарын ораладашкан Англияда, Францияда, АКШ-та дуржулгаларның чедимче чок болганынга бүзүрээн саналдарывысты аная бижип киирген бис.

Бистиң илеткел бижиивисти эш Дзержинский Владимир Ильичиге дамчыдып берген. Дуржулганын ийи андазыннарын кылып белеткээш, оларны Москвада Бутыр шөлүнге хынап көөрүн шиитпирлээн. Ол шенелдеге Владимир Ильичнин киржирин билген бис.

Машиналарны ол кончуг ораарымчалыг көрген. Оон соонда андазын ажылдап турда оон ындынче каш катап өртүр кылаштагылап турган. Аная болган шенелдеге ол бүдүн чартык шакта турган. Көрген чүвезиниң дугайын бодап турганы ол боор, чүнү-даа ыыттавайн чорупкан.

Ынчангаш электри андазыннар дугайын манаар деп түннелди Владимир Ильичнин кылганы база билдингир. Неделя эрткенде Лениннин ат салганы Күш-ажыл болгаш камгалал чөвүлелинин доктаалы үнген, электри андазыннар белеткээр талазы-биле Петроградтың болгаш Москванын — ийи конторалларының кайызынын-даа дүшкенин ол доктаалда айыткан.

Кажан мен эргим, ынак Ильичбиле сөөлгү катап байырлажып чарлыр дээш, улустуң төнчүжок өзулалдыг чыскаалынга, Эвиледдер бажынының Колонналыг залына кажыдалдыг хөгжүм үннериниң адаабиле келгенимде эрткен үеним ол бүгү арыннары караамның мурнунга көзүлгүлеп эрттип тургулаан.

Чүс-чүс мун, миллион-миллион кижилер-биле бир дөмей, диштеримни ызырттынып, чүрээмнің ажыынга шыдашпышаан, ленинчи херекке бүгү күжүмнү, а бир эвес херек апарза амы-тынымны-даа бээр мен, ленинчи партиянын шынчы дайынчызы болур мен деп дангыраамны берген мен.

Ынчангаш бир эвес ам, кыраан назынымда, чурттап эрттирген чылдарымче чоргаарланып көөр дээр болзумза, кажан-даа, бүгү-ле үүлдер талазы-биле ол дангыраамга чүгле шынчы чораан мен, Улуг Лениннин овур-хевири—мээң орук айтыр сылдызым амыдыралымның бүгү дургузунда мээн мурнумга турган.

И. Д. ДЕМЧЕНКО.
1917 чылдан бээр СЭКП кежигүнү.
(«Известия» солундан).

В. И. Лениннин таныттырбас дээш таварыштыр будуттунуп, кеттиннип алганы. Бо чурукту ажылчын Ивановтун адынга чажыт шынзылгага хереглээри-биле кылган. Түр чазактың истеп сүрүүшкүнүнден чаштынарыбиле Ленин ол ат-биле Финляндияже чоруй барган.
Разлив, 1917 чылдың август.
(СЭКП ТК-ның чанында Марксизм-ленинизм институдунуң белеткеп турары альбомдан бо чурукту алган).
СЭТА-ның фотохрониказы.

Хаван болгаш куш фермазында

Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тыванын 5 чылы» колхозунуң хаван, куш фермазының ажылдакчылары эрткен ажыл-агый чылында хаваннын баш санын өстүреринин планын ажыр күүсеткен, азы хаванның ниити саны 211 баш четкен.

Колхозчулар ажылдап алган куш-хүннеринге киириштир 55 хаванны алган. Оон ангыда 46 хаванны күрүнеге эзт кылдыр дужааган. Колхоз 2325 дагаалыг, күрүнеге 48.980 чуурганы саткан.

Куш ажаакчылары бо чылын дагаа бүрүзүнден 80 чуурганы алыр, дагааны 4185 баш чедир өстүрер болгаш 2000 дагааны күрүнеге эзт кылдыр садар. Артель 1960 чылда чүгле хаван эздин безин 120 тоннаны күрүнеге дужаар болгаш бир төрүүр хавандан-на 14 хаван оглун алыр.

М. ЧҮЛЬДҮМ.

Тудуг ыяжының белеткели

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозу 1960 чылдың тудуунга тудуг ыяжының, школага, яслиге, клубка, конторага оттулар ыяш белеткелин чорудуп турар. Ийи звено 1500 кубометр тудуг ыяжын белеткээр турган, 1050 кубометрни кескеш, машина-биле сөөртүрүнге белен кылдыр чер агынче дажыглаан. Ыяш кезикчилери Даваалай, Чүлдүм хүн бүрүде ажыл нормазын 125—165 хуу күүседип турар.

Эш Конгарга удурткан оттулар ыяш белеткээр бригада 3400 кубометр оттулар ыяшты белеткээр турган, чоокка чедир 2000 кубометрни белеткээн, оон артканын март 1-ге чедир бүрүн доозар дээш күжениишкинниг ажылдап турар. Болат биле Нордуп хүнде 6 кубометр ыяшты кагар турган, 9—10 кубометрни хап келген.

Д. ЧЫМБА.

БИСТИҢ СОВЕТ КИЖИЛЕР

Зоя Даваа кижи эмнелгезинин шугумунга хөй чылдар иштинде ажылдап келген. Ол ам Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозта кижи эмнелгезинин пунктузунуң фельдшери. Оон ажылдап турар эмнелгези районда эки ажылдыг черлерниң бирээзи.

Эмнелгенин ишти үргүлчү арыг, чылыг, чырык. Эмчиге келген кижилерге эптиг, өөлдек. Эмнелгеде божуур черни болгаш божаан иелер чыдар өрээлди тургускан. Иелер аная чиик чаагай божуп, оларның чаш уруглары эки доругуп турар. Иелерни божудар талазы-биле оон дуржулга мергежили улуг. Божаан иелерге чаш уругну канчаар ажаап, доруктурар дугайында тускай беседаны үргүлчү кылыры аная чанчыл апарган.

Малчыннарның аалдарынга болгаш фермаларга Даваа доктаамал барып, чон ортузунга медицина талазы-биле янзы-бүрү лекция, беседаны чорудуп турар. Суурнуң арыг-шеверин үргүлчү хайгаарап, бо талазыбиле улуг ажылдарны чорудуп турар. «Искра» колхозтуң сууру ам области эки арыг-шевер, чаагайжыттынган суурларның бирээзи.

Зоя Даваа район Совединиң депутады. Депутат хүлээлгезин ол эки күүседип турар. Бодунуң кызымаккай ажылы-биле чоннуң хүндүткелин ол чаалап алган.

Т. АНЧЫМАА.

• • •

Ийи чыл бурунгаар Роза Сарайлы эмчи институдун дооскаш, Чаа-Хөл районнуң район эмнелгезинге ажылдап кирген. Ол ам район эмнелгезинин екпе аарыгларының эмчизи.

Аныяк эмчини чаа-хөлчүлер дыка хүндүлээр. Эмнелгеге келген аарыг кижилерни эптиг, өөлдек хүлээп ап турар. Ылаңгыя улуг аарыг кижилерни болгаш ырак черден келген колхозчуларны, назылап кыраанныарны өөлчег чокка-ла бир дугаарында хүлээп алыр. Коридорга өөлчегде турган улустар-биле чугаалажып, оларның шаг-шинээнин дугайын айтырып кээп турар. Район эмнелгезинде чыда эмнедир кижилер Роза Сарайлының сагыш чогангыр, эки ажылдыг, эптиг-өөлдек чоруунга боттарының өөрүп четтиргенин илередип турар. Ол эмнелгениң санал-онаалдар дептеринде аная өөрүп четтиргенин дыка хөй аарыг кижилер илередип бижээн. Хөй уругларның иези Н. Тыдааның бижээни болза: «Хеп хенертен екпе дегдириишкининге таварышкаш, угаан-медерелимни ышкынып, өлүр чедип турумда, Роза Сарайлы эмчи мээн бажынымга келгеш, мени эмнелгеге аппарып, чыттырып эмнээн түннелинде өлүмден чайлап, кан кадык сегидим. Мени экиртип эмнээн эмчи Роза Сарайлыга кызыгаар чок өөрүп четтиргенимни илереттим».

Роза Сарайлы районнуң эмнелге пунктуларын үргүлчү кезип, оон ажылдакчыларынга практиктиг дузаны чедирип, колхозчуларның амыдырал-чуртталгазы-биле таныжып, арыг-шевер, кадыкшыл дугайында сүмелерни берип турар.

Эрткен чылдың дургузунда эмнелге пунктуларынга 1300 колхозчу өрегелериниң өг-бүлелерин рентген-биле шинчилгени кылган. Рентген аппарадының шинчилгези-биле тодараттынган эгелеп чоруур аарыглыг кижилерни район эмнелгезинге чыттырып эмнеп, арай чүгээрлерин эмнелге пунктуларының эмчилериниң хүн бүрүнүң хайгааралынче угландырган. Районда екпе аарыы сөөлгү үеде дыка өскөөжээн.

К. ХУРАГАН-ООЛ.

Профком даргаларының семинары

Областың профэвилелдер чөвүлели чоокта чаа профкомнар даргаларының 2 хонук семинарын организаастаан. Аная көдээ ажыл-агый ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының профком даргалары шупту 30 ажыг кижи олурушкан.

Семинарга номчуттунган лекциялар белеткелдиг, амыдыралга холбаалыг болганындан дыннакчыларнын кичээнгейин хандыкшыткан. Чижээ, совет хоойлу-дүрүм дугайында эш Хвостов, ажыл шагы болгаш ажыл төлевириниң дугайында эш Матсон, организас-массалыг ажылдар дугайында эш Петеримов олар лекциялар номчаан.

Облпрофсоветтиң даргазы эш Норбу семинарның киржикчилеринге ВЦСПС-тин III пленумунуң шиитпирин таныштырбышаан, көдээ ажыл-агый профэвилед обкомунуң болгаш оон профкомнарының сорулгаларының дугайын чугаалаан.

Я. СОЯН-ООЛ.

Колхозтуң агитколлективинде

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозта партия организациязының чанында агитколлективтин составында 40 ажыг агитаторлар бар. Олар чоокта чаа агитаторларның ниити хуралын чыылдырып, орта «Амгы үеним байдалында партия пропагандазының сорулгаларының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын таныжып чугаалашкаш, агитколлективтин ажылын улам күштелдиреринде дугуржуп, ажыл планын ТК-ның доктаалынга дүүштүр эде көргеннер. Бирги эргелеге агитаторларның ниити билиин, дуржулгазын барымдаалап, колхоз бүдүрүлгезинин тус-тус адырларында быжыглаан. Агитаторларның составында колхозтуң удуртукчу ажылдакчылары, башкылар, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, колхоз бүдүрүлгезинин мурнакчылары болгаш оон-даа өске кижилер бар.

Колхозтуң клувунга неделяның среда хүнүнде янзы-бүрү темаларга лекция номчуурун шиитпирлээн. Чижээ, назылап кыраанларга, аныяктарга, херээженнерге, интеллигенцияга болгаш колхоз төвүнден ырак чурттап турар колхозчулар ортузунга лекция, беседа чорудары планда көрдүнген. Амгы үеде колхозчу агитаторларның кол кичээнгейи В. И. Лениннің төрүттүнгенинден бээр 90 чыл болганынга хамаарышкан темаларга лекциялар номчуурунче угланган чоруп турар.

К. КОМБУКАЙ.

Комсомолчу Монгуш Бюрбю Чаа-Хөл СТС-зинде моторлар чыыкчызы болуп ажылдап турар. Ол аныяк ажылчын бүдүрүлге планын үргүлчү 150 хуу чедир күүседип турар.

Чурунта: Монгуш Бюрбю.

Фотозу С. Феоктистовтуу.

Чөптүг негелде

Пассажирлер аргыштырар чугула ажылды областың элээн хөй районнарында багай эвес организастаанын Бай-Тайганын ажылчы чоннары улуг сонуургал-биле чугаалажып турар. Областың чамдык черлеринде колхозтар төптеринге чедир автобус чоруурун организастаан. Ол хирезинде-ле Кызылдың пассажир АТК-зының автобустары чүгле Кызыл-Мажалыкка четкеш, Бай-Тайга районнуң төвү Тээли суурга барбайын турар.

Район төвү Тээли суурга чедир автобус баарын организаставаан төлээде, Кызылдан Бай-Тайга чедер пассажирлер Кызыл-Мажалык суурга 2 — 3 хонукта чорумал машиналар манаар ужурга таваржып турар. Тээлиге чедир автобус баарын организастап болур бүгү аргалар бар. Ындыг турбуже, Бай-Тайга районнуң төвүнге чедир автобус баарын организастаар дугайында чоннуң дилээн областың автотрест эргелели амга чедир хандырбаан. Бо чөптүг негелдени хандырары чугула.

К. ХЕРТЕК.

Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орденнер болгаш „Иениң медалы“ медальдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң мурнундан шаңнаары болза:

Тос уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Хуурган Монгуш Сонамовна—Чаа-Хөл районнуң «Бурунгаар» колхозунуң колхозчузу.

Сес уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Адас** Дүлүш Кертик-ооловна—Чаа-Хөл районнуң «Найырал» колхозунуң колхозчузу.
2. **Дорму** Ханды-Сүрүн Күдерековна—Чаа-Хөл районнуң Чаа-Хөл суурунда өг-бүле әәзи.
3. **Тамыжаа** Түлүш Туза-Катпаевна—Чаа-Хөл районнуң Чаа-Хөл суурунда өг-бүле әәзи.

Чеди уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Айыраа** Хобалыг Хүрен-ооловна—Чаа-Хөл районнуң «Найырал» колхозунуң колхозчузу.
2. **Кенден** Мыйырбаа Өнзаковна—Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң колхозчузу.

Алды уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Биче-оол** Сая Чолдак-Кара — Бии-Хем районда өг-бүле әәзи.
2. **Булдакова** Федосья Сергеевна—Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң колхозчузу.
3. **Жирнова** Наталья Осиповна — Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп суурунда өг-бүле әәзи.

Беш уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Багай-оол** Симчитмаа Базановна—Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.
2. **Базыр** Анай Садовна—Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» колхозунуң колхозчузу.
3. **Белевич** Праида Федоровна — Каа-Хем районунда өг-бүле әәзи.
4. **Давык** Дүлүш Намзырайовна—Чаа-Хөл районнуң Чаа-Хөл суурунда өг-бүле әәзи.
5. **Долума** Монгуш Чикчитовна—Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
6. **Кас-оол** Амыртаа Лопсановна—Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң колхозчузу.
7. **Килисан** Өнмаа Тажиновна — Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң колхозчузу.
8. **Мижит-оол** Санаа Түгүевна — Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң колхозчузу.
9. **Разумова** Антонина Алексеевна—Чаа-Хөл районунда школа ажылдакчызы.
10. **Холдуй** Кукемаа Даваа—Каа-Хем районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
11. **Шыырап** Наталья Бадыевна—Чаа-Хөл районнуң СЭКП райкомунуң аппарадынын ажылчыны.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. ОРГАНОВ,
РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. ОРЛОВ.
Москва, 1959 чылдың декабрь 26.

Түлүк чоруп турар

БУЛУҢ-ТЕРЕК. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң механизаторлары тракторлар болгаш кожулда машиналар септелгезин багай эвес чорудуп турарлар. Часкы ховуу ажылынга кирер көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин, барак тудуун Совет Армияның хүнү — февраль 23-ке утпуштур доозар дээш колхозчулар социалистиг чарышты калбарткан ажылдап турарлар.

Колхозта ам 19 трактор, 12 сеялка, 35 илиир болгаш өске-даа кожулда чепсен-херекселдер септеттинген.

Колхозчу механизаторларның болгаш тараажыларның ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузар сорулга-биле колхоз баштаар чери Сарыг-Тейде ховуу турлааанда улуг барак туттуруп турар. Колхозтуң тудуг бригадазының кежигүннери 20 хире кижи ук барактың ханазын каш-ла хүн доосиаш, ам дэзвиирин, шалазын салып, соңга, хаалгаларын кылып турар. Полит-массалыг болгаш культура-массалыг ажылдар чорудар кызыл булуң баракка база дериттинген турар. Аная ойнаар херекселдер, солун, сеткүүлдер бар болур.

Часкы ховуу ажылынга белеткелдерни чорудуп турар колхозчуларның ортузунда партийжи-политиктиг ажылды колхозта партия организациязы калбарткан. Беседалар, номчулгалар хүн бүрү чоруттунуп, агитхуудус үнүп турар. Үлүг-нормазын ажыр күүседип турар, социалистиг чарыштың мурнакчыларын агитхуудуска чырыдып, көргүзүг самбыразынга киирип, четпестерни демдеглеп турар.

ХОЙ АЖЫЛЫНГА ЧЕДИИШКИННЕРНИ ӨСТҮРЭЭЛИҢЕР!

Ооң харыызы

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң алдарлыг хойжузу эш О. Ч. Лопсаңчапка Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тыпсыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы үнген соонда, эш Лопсаңчап дыка хөй кижиниң ооң бодунга байыр чедирген чагааларын болгаш тел-граммаларын алган. Оон ыңай областың элээн хөй мурнакчы хойжулары чеди чылдың ийиги чылында малдың баш санын өстүреринге болгаш ооң продуктулуун бедидеринге боттарының күш-ажылчы салыышкыннарын база киирер, эш Лопсаңчаптың үлегери-биле ажылдаар деп бедиткен хүлээлгелерни албышаан, ооң бодун бо чылын социалистиг чарышка кыйгырган.

Эш Лопсаңчап ол бүгү эш-өөрлерге бодунуң мооң адаанда ниити харыызын «Шын» солунну дамчыштыр берген:

— Хой ажылынга бедик көргүзүглерни чедип алганы дээш Совет чазактың меңээ ЛЕНИН орденин база «КАДЫЫР БОЛГАШ МАСКА» деп алдын медальды бербишаан, СОЦИАЛИСТИГ КҮШ-АЖЫЛДЫҢ МААДЫРЫ атты тывысканынга холбаштыр байыр чедирген бүгү-ле эш-өөрлерге чүректиң ханызындан өөрүшкүлүг харыы байырымны чедирдим. Чеди чылдың нүүрүбиле ажыл-ишке улам улуг чедиишкиннерлиг болурувусту күзевишаан, бодум бо чылын 100 баш хойдан-на 170—200 чедир хураганны өстүрерин, хой бүрүзүнден 2,5 кг дүктү алырын хүлээндим. Мээң бодумнуң, мени чарышка кыйгырып турарларның болгаш өске-даа чаржып турар эш-өөрлериң — шуптувустуң социалистиг хүлээлгелеривис чүткүлдүг күш-ажылдың түңнелинде күүсеттинер дээрзинге бүзүрелимни илереттим.

Эш Лопсаңчап маңаа холбаштыр бодунуң амгы үеде ажылдап турарының дугайын бижээн. Ооң ол чагаазын болгаш өске-даа чамдык хойжуларның ажылының дугайында материалдарны мооң адаанда парладывыс.

Чоокта чаа Хакас автономнуг областың Калинин аттыг совхозунуң улуг хойжузу Андрей Идимешев биле бистиң областың «Кызыл партизан» совхозунуң хойжузу Оюн Кашпык-Кара олар боттарының аразында чагаа солчуп, социалистиг чарышка кыйгырышканнар.

Андрей Идимешев ам 64 харлыг болган. Ол, 25 чыл чыгыы үениң дургузунда хой малдап келген. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлеринге сорук кирген хоочун хойжу бо чылын пенцияже үнерин соксаткаш, чеди чылга күш-ажылчы салыышкынын киирерин ам-даа уламчылаарын шиитпирлээн.

— Бо чылын одарымда хойларны хөй удаа төрүдеринче шилчип кирдим. 100 хой бүрүзүнден 1960 чылда 130, а 1961 чылда 220 хураганны алырын хүлээндим. Ынчангаш ийи чыл иштинде чүс хойдан-на 350 хураганны ап болур аргалыг мен. Мээң хүлээлгем ындыг-дыр — деп, ол бижип турар.

Оон ыңай эш Идимешев эрткен чылын 100 хойдан-на 130 хураганны алганының, амгы социалистиг хүлээлгезин күүседир дээш ажылдап турарының дугайын бижээн. Ооң хойларының баштайгы оолдаашкыны апрельде болур.

— Тываның хойжуларының аразында Силер база эки түңнелдиг болганыңарны билип алган мен. Улам улуг чедиишкиннерлиг болурувус дээш Силерни социалистиг чарышка кыйгырдым, эргим, эш Оюн Кашпык-Кара!— деп, ол бижээн.

* * *

Андрей Идимешевтиң чагаазын Оюн Кашпык-Кара сеткил-сагыштың хайныышкыны-биле харыылаан:

— Мен, Силерниң чоргаар базымыңарны онза магадап тур мен. Ховуларлап мун-муң километр чоруп келген, аңаа хойну одарладырының мурнакчы аргаларын шиңгээдип алган дуржулгалыг кижи-биле чаржыры меңээ дыка таарымчалыг-дыр. Совет Армияның хүрээлеңинден халажып келгеш, хой кадарар ажылга кирген мен. Каракуль хойларны ам үш чыл кадарып келдим. Аныяк — 29-ла харлыг мен. Бистиң партиявыстың декабрь Пленумунуң шиитпирлери Силерни ышкаш мени база-ла хайныктырган. Ынчангаш чүс хойдан-на ийи чыл иштинде 320 хураганны алырын шиитпирлээн мен.

Бодумнуң ол хүлээлгемни күүседир талазы-биле менде кандыг аргалар барыл? Хамыктың мурнунда хойларым янзы-бүрү чем-биле хандыртынган: кукурузаның шыктыг силозу, чаагай сиген болгаш көк-сула, концентраттыг чемнер бар. Хойнуң болгаш хураганның делгем, чылыг кажаалары туттунган. Эки одарлар четчир. Ам хар улуг, ынчалза-даа механизаторлар одар шөлүн далбыйлап турар, ынчангаш хойлар эки одарлап турар.

Одарымда хойлар төрүп турар. Ам 236 хураган менди ажаап алдынган. Февральда олар 400-тен эвээш эвес болур. Август, сентябрь айларда хойларымның база катап оолдаашкыны болур. Ынчангаш чыл төнчүзүнде 627 хойдан 1000-дан эвээш эвес хураганны алыр мен.

Бо чеди чылда хойнуң уксаазын өскертир деп турар бис. Каракульду нарын дүктүг хойга солуур бис.

Эргим, Андрей Владимирович! Бо чайын Силер-биле ужуражырын, ажылывыс болгаш хойжу амыдырал-чуртталгавыс дугайында беседалажырывысты күзедим. Силерниң дуржулгаңарны өөренири, сүмеңерни алыры күзенчиг-дир.

Чаржыр дугайында саналыңарны байырлап хүлээп албышаан, чаагай кадыкшылдыг, ажылга чедиишкинниг болуруңарны күзедим!— деп, эш Оюн Кашпык-Кара ажыл-ишчи байдал-биле бижээн.

ЧУРУКТА: Оюн Кашпык-Кара.

Улам эки ажылдаалыңар, эргим өңнүктер!

Эрткен чылда мээң чедип алган чедиишкиним аңаа-ла бир таварылга эвес. Ол болза чылдың дөрт эвчээнде агаар-бойдустуң кадыг-ширин бергелеринге удур демисел-биле чедип алдынган. Кыштың чыкылама соогу, хар-дүвүлүг шуурган, чайның ышкамзыг изии, хат-чаъс, үер-чайык дээш черле кандыг бергелер ажылга таварышпас дээр! Ынчалза-даа бойдустуң болу бергилээр ындыг айыылындан малды менди камгалап ап келдим. Ылангыя ыры хат-кавыскалыг үе малдың үрүкүн дыка баксырадыр болгай. Ынчангаш часкы хүннерде хадып шуурганнай бээр хире байдалды билгеш, хойну ыжык черлерге одарлады бээр мен.

Чылда хойнуң ийи оолдаашкынын организастаарда, аңаа бүгү таланың шыңгыы хайгааралы херек. Кыжын хураган иези хойларны ажаар чылыг кажааларны, оларны азыраар чемнерни баш удур белеткен турар бис. Хойнуң одарладыышкынын немелде чемгерилге-биле шын дүүштүрерге, ол чүгле мал чеминге, одар шөлүнге камналга болур эвес, харын ажыл-агый болгаш зоотехния талазы-биле улуг ужур-дузалыг. Кыжын хойларны чер одарладыры — оларның организмин быжыктырар, дүктүн өзүмүнге, үреттөлүг боттанып өзеринге дузалыг, кадык, омак-сергек хураганнарны доруктурарын хандырар.

Бистиң Баян-Талавыстың одар шөлдери шээр малга таржыр өтсигенниг. Одарларны шын ажыглаар, хойну сүрүп одарладырын экижидер дээш зооветеринарияның тускай эртемниглери-биле сүмелиг ажылдап, одарларны шын ажыглаарының планын чыл бүрүде кылып ап турар мен. Чаягаар бүткен өттүг одарларны участоктарга үскеш, хойну аңаа эвлечитир кадарып турар бис.

Хүн бүрүде хойну кадарарын, суггарарын болгаш дыштандырарын доктаадып алганывыс чурум ёзугаар чорударынга чаңчыккан бис. Чайын хойну эртенгиниң болгаш кежээкиниң серииниде кадарар. Хонукта хойну ийи удаа сугарар бис.

Дыштандырылга үезинде хойларны эки хынап көөр, бир эвес кайы бир хой аарып турар хире болза, ону доп-дораан мал эмчилеринге көргүзер, тускай ажаалгага тургузар. Хойларны хураганнары-биле кады кадарар чорук чаш малды кадык, улуг чаагай кылдыр доруктурарынга ужур-дузалыг.

Кышкы төрүлге үезинде үш үзүп кадарарын организастап турар бис: төрээнин, төрүвээнин болгаш күжү таарыызын аңгылаар. Кажаа иштин база-ла үш өрээлдерге (хойнуң санын барымдаалап чылдырып ап турар кылдыр манзы-биле өрээлдээн) үскен бис. Хойну одарже үндүрерде баштай төрүвээнин, дараазында төрээн хойларны, ооң соонда күжү кошкак хойларны немелде чем-биле чемгергеш, одарладып үндүрүп турар бис. Соок, хаттыг хүннерде үшкү үзүгле хойну азыралга тургузар, а чамдыкта ыжыкталчак одарга кадарар. Ынчаарга хураганнаашкын дооступ турда, баштайгы ийи үзүг хойну кадыптар бис.

Немелде чемгерилгеге сигенни, суланы болгаш сөөк далганын ажыглап турар бис. Күжү ярып баксыраан хойларга чугайны хоюдур соктааш, сулага хөлааш чидиртип турар бис. Чугайны бир неделя ажылдыр берип турар бис. Одарладыышкынга кирген хураганнарга ону хөйнү бээр, чүге дээрге, чугай хураганның сөөгүн быжыктырар, а сөөк далганын ында-хаая берип турар бис.

Хойну чылда ийи төрүдерде, эдержилгени зооветеринарияның чурумун ёзугаар чорудар. Бодумла хойну колдуунда-ла мериное кошкарлар-биле сула эдериштирип турар мен. Эдержилгеге кирген хойну ол дораан демдеглеп бижип алыр, ынчангаш ооң кажан төрүүрү тодаргай билдине бээр. Хойну эдержилгеге киирер мурнунда эки одарладыр херек. Мээң хойларымдан октябрь, ноябрь, декабрь айларда төрээннери эдержилгеге кирген болгаш олар март, апрель, май айларда база катап төрүүр.

Хойжунуң ажылында ең харыысалгалыг үе — хойларның оолдаашкынының үези болур. Ол үеде кажааны аштап, арыглаар, дезинфекцилээр, аңаа өрээлчигештерни белеткээр болгаш өске-даа ажылдарже кичээнгей салыр. Бо бүгү бисте кылдынып турар. Чаш хураганнарны менди хүлээп алыр, оларны доруктурар талазы-биле сакманщиктер биске дузалажып турар.

Бисте хураган кажаазы дөрт аңгы: ең чаштарын тургузар тускай бичии кажаа бар. Орта хураганнар он хонгаш, ийиги кажааже шилчиир, а 20 хонгаш үшкүзүнге баар, ооң соонда улуг кажааже шилчий бээр. Бо чылдың эгезинден бээр бирги эвлчегде төрээн 391 хойнуң 391 хураганы менди ажаап алдынган болгаш олар эки доругуп турар, ам арткан хойлар уурук-сууруктап төрүп турар.

Хүндүскү одарладыышкын үезинде кадарчы кижи инчеектиг чоруур. Одарга хой төрүптерге, инчеекте суп алган тараа саваның төрүттүнген чаш хураганның адаанга чаткаш, хураганны иезинге чылгадыр, ооң соонда ону инчеекке суп алгаш, коданче дамчыдар. Малдың чаш төлүн хүлээп алырының дүнеки дежурныйлаашкынын шыңгыы тургускан бис.

Хоювус чазын, чайын, күзүн кажаа чокка турарынга чаңчыккан. Одар эвлчештирилгези ай санында болуп турар. Бистиң коданывыста дөрт мериное кошкарлар бар. Оларның ажаалга-азыралынга кичээнгейни кошкатпайн турар бис.

Малдың чаш төлүн менди доруктуруп алырынга кадайым О. Ыйманың, сакманщиктер Д. Чүлдүм, Д. Селикпаа оларның эки ажылдап турарын демдеглевес аргам чок.

Чеди чылдың ийиги чылында бедик түңнелдиг болур дээш улам эки ажылдаалыңар, эргим өңнүктер!

О. ЛОПСАҢЧАП,
Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң хойжузу,
Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры.

Сөзүвүстү ээлээр бис

Чеди чылдың чедиишкиннери дээш бүгү совет улустуң патриотчу шимчээшкининиң үезинде аңаа каттыжары, көдээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге күш-ажылчы салыышкынны киирери бөдүүн хойжу кижиге дыка өөрүнчүг.

Чеди чылдың бирги чылында 329 хойдан 379 хураганны ажаап алган мен, а хой санындан 2,3 кг дүктү кыргыдым.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленуму бо, 1960 көдээ ажыл-агый чылында улам бедик көргүзүглерлиг болурунче бисти сорук киирген. Ол Пленумнуң доктаалы-биле танышкаш, ам канчаар ажылдаарын, чүү кылырын база-ла боданган мен.

Бистиң районнуң хойжузу эш Лопсаңчап 100 баш хойга онаштыр хөй санныг хураганны алган, ынчаарга хойнуң чылда ийи оолдаашкынын ооң ап турары ышкаш ажылдап болур арга менде база бар. Ынчангаш ооң үлегери-биле ажылдаарын, бо чылын 100 хойдан-на 160 хураганны өстүрүп алырын шиитпирлээш, хүлээлгемни күүседир дээш херек кырында ажылдап киришкен мен.

Бо чылын 340 баш төрүүр хойну меңээ быжыглаан. Ам олардың бирги оолдаашкыны чоруп турар. Төрээн 221 хойнуң 223 хураганын бүрүн ажаап алдым. Хураганнарның доругуп турары эки.

Ийиги оолдаашкынга киирип болур хойларны апрельде тарып боозадыр мен. Хой санындан 2,7 килограммдан эвээш эвес дүктү кыргып алыр мен. Сорулганы күүседир арга болгаш дуржулга бар турда, чүгле чүткүлдүг ажылдаары негеттинип турар.

Чеди чылдың ийиги чылында Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш Лопсаңчапты чарышка кыйгырган, ниити ажылга чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурувусту күзээн бодалымны илереттим.

Бодумнуң колхозумнуң баштаар черинде дилээм бар. Хой болгаш хураган кажаалары эрги болгаш бичии, чурттап турар бажыңывыс база-ла харык чок. Ынчангаш ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузуп бээрин дилээр мен.

Чарышка сөзүвүстү бергенивисте, ону ыяавыла ээлээрин, социалистиг хүлээлгени күүседирин чедип алыр бис.

О. ЧЫМБУУ,
Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң хойжузу.

Улуг-Хемниң хойжулары

Улуг-Хем районнуң «Улуг-Хая» көдээ ажылагый артелиниң ажылышчылери ниитиниң малының баш санын бо чылын 18 хуу өстүрер сорулганы салып алган.

Колхозчу хойжулар ам төрээн 614 хойнуң 614 хураганын менди ажаап алган. Оларның аразында Түлүш Каспал-оол 93 хураганны, Макар Дунгар-оол 74 хураганны бүрүнү-биле ажаап алган болгаш оларны эки доруктуруп турар.

Колхозтуң баштаар чери малдың чаш төлүн ажаап алырынга дузалажыр 22 сакманщиктерни кыштагларже чоруткан.

Б. БААЗАН.

Саргалдың одарларында

Каа-Хем районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң Саргалда хойжулары Донгак Мөкүй-оол, Хомушку Дастак, Михаил Биче-оол оларның кыштаглары эки белеткеттинген турган, малды азыраарынга чөтчир сигенни кыштагларже сөөртүрүп алганнар.

Олар амгы үеде хойнуң даг үнер одарын далбыйлап алгылаан. Саргалдың одар шөлү суггат чок чер, ынчалза-даа азыралда турар хойну эргискен суг-биле суггарып турар.

Саргалдың хойжулары баштай төрүттүнген 100 ажыг хураганны менди камгалап алган. Чаш малдын тускай чылыг кажаалары туттунгулаан.

Мурнакчының үлегери-биле

Бай-Тайга районнуң колхозтарының мурнакчы хойжулары областың алдарлыг хойжузу эш Лопсаңчаптың үлегери-биле ажылдап, малдың чаш төлүн менди камгалап ап турарлар.

«Типилелге» көдээ ажыл-агый артелинде 522 хой төрээн, а оларның 522 хураганы бүрүн ажаап алдынган. Хойжу Салчак Кандан бодунда хойларны бо чылын ийи удаа эдериштирерин болгаш төрүдерин шиитпирлеп алган. Ооң ол саналын колхозтуң баштаар чери деткээн болгаш социалистиг хүлээлгени күүседир талазы-биле хойжуга чогуур дузаламчыны көргүзүп эгелээн. Ылангыя чарыштың күүселдезинин чоруп турарын беш хонук санында контрольдап, малдың чаш төлүн чидириг чокка ажаап алыр талазы-биле хойжуларга дузалажыр кижилерни организастап, мал чемнерин немей сөөртүрүп берип турар. Ооң түңнелинде эш Канданнын ам төрээн 145 хоюнун 145 хураганы менди ажаап алдынган.

Хойну чылда ийи төрүдерин колхозтуң өске-даа хойжулары практикалап турар. Бирги төрүлгеден Степан Салчак 188, Салчак Клаша 143 хураганны чидириг чокка ажаап алгылаан.

«Мурнакчы» колхозта чаа төрээн 888 хойнун, 15 инектиң чаш төлү бүрүн камгалап алдынган. Хойжуларның аразында Хертек Сүрүн 121, Салчак Маадыкпай 81, Салчак Шаңмак 79 хураганны бүрүн камгалап алган. Малдың төрүүрү уламчылап турар.

Малчынның кыштаанда

Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң баштаар черинин кежигүннери болгаш Хөндергей көдээ Советтин активи хойжу Куулар Мөнге-Шулуунун кыштагда ажылынга шеф дузуламчызын көргүскен.

Олар шупту 11 кижи 600 баш өшкү кирер кажаанын көрженин хоорган. Колхоз даргазы эш Ойлупаа хойжунуң өг-бүлезинин кежигүннеринге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртү сессиязының материалдарының дугайында солун беседаны кылып берген.

Мал кыштагладыышкынының, чаш малды хүлээп алырының амгы харыысалгалыг үезинде малчынларның ажылынга дузалажыр талазыбиле өске-даа хемчеглерни колхозтуң баштаар чери чорудуп турар.

М. МОНГУШ.

Четпестерни чүгле миннир эвес, харын ону чайладыры чугула

Үлетпүр бүдүрүлге болгаш коммунал ажыл-агый ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң III область конференциязы чоокта болуп эрткен. Анаа профэвилел обкомунуң 1958—1959 чылдарда чоруткан ажылының дугайында ооң даргазы эш В. Георгиевскийниң илеткелин дыңнаан. Областың чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери отчёттуг үениң иштинде бичи эвес чедиишкиннерни чедип алганын илеткелчи болгаш конференцияга санал берген эштер чугаалаан.

Чурт үлетпүрлериниң бүдүрүлгелери 1959 чылдың бүдүрүлге планын 11 айларның дургузунда ниити продукция талазы-биле 111, а бараанныг продукция-биле 116 хуу күүсеткен. Пландан ажыр 6 миллион 200 мун рубльдиң продукциязын бүдүрген. Кызылдың алгы. туйбу заводтары, дааранылга комбинады болгаш Туранның, Шуурмактың райүлетпүр комбинаттары эрткен чылдың чыл планын 1959 чылдың ноябрь 7-де күүсеткен. Ол ышкаш типография, № 1, 2 АТК-лар, ыяш заводу болгаш Тожунуң райүлетпүр комбинады Совет Конституцияның хүнү—декабрь 5-те күүсеткеннер.

Үстүнде бүдүрүлге черлеринде профэвилел комитеттери чеди чыл планының бирги чылының планын күүседири дээш ажылчыннарны болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларны социалистиг чарышка калбаа-биле хаара тудуп, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче углаан хемчеглерни ап келген.

Профэвилел обкому социалистиг чарышка 5700 кижини хаара туткан. Коммунистиг күш-ажыл бригадазының бедик ады дээш 25 бригадалар демисежип турар. Оларның иштинден 8 бригада ол атты чедип алган.

Үлетпүр бүдүрүлге болгаш транспорт ажылдакчыларының аразында коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары чолаачылар Беликов, Зюзин, Бутанаев, Бурлыкин олар 1961 чылдың үлүүнде ажылдап турар. Хүн бүрүнүн үлүүн Туранның райүлетпүр комбинадының чазаныкчызы Алексеев —130—150, алгы заводунуң быжыкчызы Белоногов —150 хуу күүседип турар болгаш хөмүр даш шахтазының проходчиги Булатов, эт-херекселдер кылыр фабрикының чазаныкчызы Башкирцев, Сыстыг-Хем ыяш ажыл-агый черинин ыяш кезикчизи Кол Чөлдүрек, Чадаана райүлетпүр комбинадының ажылчыны Куулар Бичендей, Шагаан-Арыг райүлетпүр комбинадының ажылчыны Көк-Док ышкаш мурнакчылар хөй.

Отчёттуг үениң иштинде элээн хөй профэвилел комитеттери, ылангыя № 2 АТК-да, типографияда, дааранылга комбинадында, алгы заводунда профэвилел комитеттеринин даргалары Зубков, Жаров, Ведериков, Белоногов олар социалистиг чарышты боттуг удуртуп, чаа чүүлдерни дүргени-биле холга ап, эки ажылдап келгенин илеткелчи демдеглээн. Социалистиг чарыштың түңнелдерин доктаамал үндүрүп, ону ниити бүдүрүлге хуралдарынга чугаалажып турар апарган.

Ынчалза-даа социалистиг чарышты бүгү черлерде бир дөмей эки организастаан деп чугаалап болбас. Сүт заводунда, колбаса фабриказында, Тожунуң райүлетпүр комбинадында, Сыстыг-Хем ыяш ажыл-агый черинде, «Коммунтудуг» трезинде социалистиг чарышка удуртулганы ала-чаягаарлаашкында киргенин, ажылчыннар ортузунга кижизидилге ажылын кошкак чорудуп турарын конференция демдеглээн.

Ооң-биле чергелештир үлетпүр бүдүрүлге болгаш коммунал ажылагый ажылдакчыларының профэвилел обкому бодунун ажылынга черчерде активтерге даянмайн турарын база эш-хуузунуң судтарының ажыл-чорудулгазынче шуут кичээнгей салбайн турарын конференцияга санал бергеннер илереткен.

Профэвилел обкомунуң ажылдакчылары бүдүрүлге черлеринге ховар барып, профэвилел комитеттериниң даргаларынга болгаш кежигүннериндеге практиктиг дузаны четпес көргүзүп келген. Чижээ, «Коммунтудуг» трезинге тудуг комитедин тургускан-ындан бээр аңаа профэвилел обкомундан кым-даа келбээн. Ынчангаш тресте социалистиг чарыш ала-чаягаарлаашкынның байдалында кирген. Тус-тус кижилерниң алган боттхүлээлгелери күүсеттинмейн турар. Тресте ажыл үезинде ооал-ондакка таваржыр чорук ам-даа уламчылап турар болгаш күш-ажылдың организастаашкыны куду.

Коллективтиг керээлерни чарында база оларда айыткан хүлээлгелерни күүседиринде улуг четпестер бар. Чижээ, Кызылдың электростанциязының, сүт заводунуң, областың коммунал ажыл-агыйының АТК-зының болгаш өске-даа черлериниң администрация черлериниң талазындан керээлерде айыткан үүлдерни күүсетпейн баар чоруктарының барын санал бергеннер тодаргай чижектер-биле илереткеннер.

Доктаамал ажылдаар бүдүрүлге хуралдары болза, кайы-даа бүдүрүлге коллективинге улуг ужур-дузалыг дээрзи билдингир. Ындыг турбуже, Чадааананың, Туранның, Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинаттарында ындыг хуралдар бүдүрүлге планын күүседири дээш демиселге салдарын чедирбейн турар. Бо талазы-биле байдал Кызылдың эт-херексел фабриказында болгаш туйбу заводунда база-ла дээредевес.

Шахтерларның профорганизациязының төлээлери эштер Монгуш биле Пашковский олар боттарының саналынга хөмүр даш тывыжында четпестерни чугаалааннар. Бо чылын хөмүр даш Кызылга болгаш областың өске-даа районнарынга чедишпейн турар. Ооң кол-ла чылдагааны чүдел дээрге ажылчыннарның бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургуспаанында болур. Шахта эргелери болгаш ында профком ажылчыннарның амыдырал-чуртталгазынче чогуур кичээнгей салбайн турар. Шахтёрлар ортузунга кижизидилге ажылын онза сулараткан.

Кызылдың бус күжү-биле хөделир электростанциязының ажылчыннарының төлээзи эш Симаренко бодунуң саналынга ук бүдүрүлге черинде чаартыкчы саналды тооп көрбейн турарын айыткан болгаш ажылчыннарның амыдырал-чуртталгазынче администрацияның сагыш салбайн турарын шүүмчүлээн.

Оон ыңай районнарның транспорт, бүдүрүлге болгаш коммунал ажылагый черлеринде бар четпестерни дарый чайладырын илередип, профэвилел обкому ол талазы-биле кичээнгей салбайн келгенин санал бергеннер айыткан.

Сарыг-Септиң коммунал-хандырылга болгаш тудуг конторазында профорганизация план күүсетпес, ажыл шагы үзер чоруктарны тооп көрбейн турарын, социалистиг чарышты организаставаның оон келген эш Кузьменко бадыткап чугаалаан.

СЭКП обкомунуң үлетпүр болгаш транспорт килдизиниң эргелекчизи эш Гусев техниктиг депшилгениң айтырыгларын боттандырарынга болгаш коммунистиг күш-ажылдың бригадаларының, бүдүрүлгениң мурнакчыларының дуржулгазын нептередиринге обком сула кичээнгей салып турганын демдеглээн. Чамдык профэвилел комитеттериниң талазындан бүдүрүлге чорудулгазынга хыналданы кошкатканындан кылдынган продукцияның шынары куду болуп турар. Ындыг чорук эң ылаңгыя тудуг организацияларының ажылында хөй болуп турар деп ол чугаалаан.

Чеди чылдың ийиги чылының планын ажыр күүседир дээш демиселге профэвилел организацияларының сорулгаларын тодаргай айыткан доктаалды конференцияның киржикчилери хүлээп алган.

* * *

Үлетпүр бүдүрүлге болгаш коммунал ажыл-агый ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң пленуму болган. Пленумга профэвилел обкомунуң даргазынга В. Георгиевский соңгуттурган.

„Крокодил Баян-Колда чоруп тур“

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» көдээ ажыл-агый артелинде партия, комсомол организацияларының органы «Крокодил Баян-Колда чоруп тур» деп шоодулуг хана солунун организастап тургусканындан бээр чыл чедип турар.

Солун бодунуң арыңарынга колхоз бүдүрүлгезинге ажылдаарындан оспаксыраар, күш-ажылдың сагылга-чурумун каржызы-биле үрээр кижилерни шыңгыы шүүмчүлеп келген. Ол чорук колхоз бүдүрүлгезинге күш-ажылдың сагылга-чурумун бедидеринге идигни берген.

Солун бо чылдың эгезинден бээр 3 катап үнген. Кадарган хойлары өлүп турар К. Ойдуп-оолду, Хирлигбейни, боттарынга даандырган ажылхеректерге харыысалга чок Анна Кыргыс, Сангай-оол, механик Кисляков, арагачылар Д. Бүрүн-оол, Хорлуу болгаш оон-даа өске кижилерни аңаа чуруп турган, шыңгыы шүүмчүлээн. Ындыг-даа болза солунга шүүмчүлеп бижиттинген кижилерниң дугайында истелгени партия, комсомол организацияларының болгаш колхоз баштаар черинин талазындан чоруттайн, ону хуралдарга чугаалажып көрбейн турары четпес.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Венгр Улус Республика. Будапештиге венгр-совет медицина конференциязы болуп эрткен, аңаа радиоактивтиг изотоптарны эмнелге сорулгаларына ажыглаарының айтырыгларын чугаалажып көрген.

Чурукта: Москвада рентгенологияның болгаш радиологияның эртемшинчилелдиң күрүне институдунуң эртем ажылдакчызы З. Ф. Лопатникова (оң талазында) венгр эмчи П. Пушкаш-биле (солагай талазында) чугаалажып тур.

Фото Виговскийнин. СЭТА-ның фотохрониказы.

А. И. Микоянның Кубада чоруп турары

ГАВАНА. СЭТА-ның корреспондентилери В. Колокольников биле Чигирьниң дамчыдып турары болза: ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы А. И. Микоян Куба Республиканың премьер-министри Фидель Кастро болгаш оларны үдээн кижилер чуртту кезип чорааш, февраль 12-де хүндүс Гаванаже ээп келгеннер.

Ол-ла хүн Гаванага Кубаның үлетпүр ээлериниң Национал каттыжыышкынынга хүндүлүг совет аалчыга алдар кылдыр хүлээп алыышкын кылган. Найыралдыг байдалга болуп эрткен хүлээп алыышкынга Кубаның садыг министри Сеперо Бонилья, күрүненің янзы-бүрү организацияларының удуртукчулары, Куба Республиканың садыг болгаш үлетпүр бөлүктериниң төлээлекчилери олурушкан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы А. И. Микоян февраль 14-те кежээ улуг хүлээп алыышкын кылган, аңаа Кубаның президентизи Освальдо Дортикос, премьер-министр Фидель Кастро, Кубаның чазааның кежигүннери, культура, уран чүүл болгаш чечен чогаалдың көскү ажылдакчылары, хөй-ниити төлээлекчилери олурушкан.

Хүлээп алыышкынның сөөлүнде А. И. Микоян телевидение дамчыштыр чүве чугаалаан.

Совет күрүне ажылдакчыларының АКШ-та чоруп турары

БОЙСИ. (Айдахо штат). СЭТА-ның корреспондентизи В. Богачевтуң медеглээни болза:

Февраль 12-ниң эртенинде Совет күрүне ажылдакчыларының төлээлериниң кежигүннери Бойси хоорайның чанында куш фермазынга барган болгаш «Альберт-Санс» фирманың картофель болбаазырадыр заводун барып көргеннер. Совет аалчылар-биле америк ажылчыннарның арызынга эп-найыралчы беседа болган. Совет аалчыларга изиг байырын чедирбишаан, хереэжен ажылчын Мэри Георцен мынча диттен: «Совет Эвилелинде кижи дугайында кайдаазындан-даа артык сагыш салып турарын билир мен. Бистиң байырывысты совет ажылчыннарга дамчыдып көрүнер».

Айдохо штаттың университединге баарга, совет улустуң төлээлекчилериниң университеттиң президентизи Т. Шинер байыр чедирген. Совет аалчыларны дыка хөй студентилер сонуургап чыглып келгеннер. Совет күрүне ажылдакчылары студентилер-биле хөглүг-омак баштактанчып, тураскаад хөрек демдекчигештерин солушканнар.

АКШ-тың студентилериниң изиг байырны совет студентилерге чедирерин студент чөвүлелиниң оралакчы президентизи Эвелин Шотуэлл совет аалчылардан дилээн. Совет болгаш америк студентилер тайбыңче чүткүлге чаңгыс эп-сеткилдиг дээрзинге бүзүрээр мен деп ол аныяк кыс чугаалаан.

Д. С. Полянский совет төлээлериниң мурнундан оларга өөрүп четтиргенин илереткеш, амыдыралынга болгаш өөредилгезинге чедиишкинниг болурун оларга күүзээн.

Оон соонда совет төлээлериниң кежигүннери «Кэскейд» компаниянның ыяш дилер заводунга чорааннар.

Пекинге болган найырал кежээзи

ПЕКИН. (СЭТА). Февраль 12-де Пекинге найырад кежээзи болган. Ону Совет Эвилели биле Кыдаттың аразынга найырал, эвилел болгаш кайы-кайызынга дузалажылга дугайында Керээниң он чыл болганын демдеглээри-биле социалистиг чурттарның элчин черлери тургускан. Социалистиг чурттарның элчиннери болгаш элчин черлериниң ажылдакчылары, КҮР-нуң премьериниң оралакчызы болгаш даштыкы керектер министри Чэнь И, культура министри Шэнь Янбин, кадык камгалалының министри Ли Дэ-цюань, кыдат-совет найырал ниитилелиниң Төп эргелелиниң чингине секретары Цянь Цзюнь-жуй, кыдат найысылалдың хөй-ниитизиниң төлээлекчилери ол кежээге олурушканнар. Кежээниң киржикчилеринге чүве чугаалаан, Чэнь Иниң демдеглээни болза: КҮР-нуң болгаш ССРЭ-ниң аразынга найырал, эвилел болгаш кайы-кайызынга дузалажылга дугайында Керээге ат салганының төөгүлүг хүнүн бүгү социалистиг чурттар чүгле кыдат болгаш совет улустарның байырлалы эвес, харын-даа ниити байырлал кылдыр көрүп турар. Оон чугаалааны болза, кыдат улустуң социализм тургузуушкунунга тиилелгези — Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа күрүнелериниң чалбыыштыг дузаламчызы-биле үзүлбес харылзаалыг. Кыдаттың Коммунистиг партиязының, КҮР-нуң чазааның болгаш кыдат улустуң өмүнээзинден Чэнь И болза, Совет Эвилелинге болгаш бүгү социалистиг күрүнелерге чүректің ханызындан өөрүп четтиргенин илереткен.

Чэнь Иниң оон ындай уламчылаары болза, Совет Эвилелинге баштаткан социалистиг лагерьниң бүгү чурттары тайбыңны камгалаары дээш чайгылыш чок демисежип, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарына канчаар-даа аажок улуг күжениишкинин салып турар. Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң чоокта чаа Москвага чөвүлел хуралынга болгаш аңаа хүлээп алдынган декларацияда улустар аразының эн чугула айтырыгларының талазы-биле дыка хөй шын болгаш чугула саналдарны көдүрген. Ол саналдар болза, тайбың дээш демиселге чаа салыышкыннар болур болгаш тайбынга ынакшылдыг күрүнелериниң, улустарның изиг үүлдүгзүнүүшкүнүн алган.

Ам улустар аразының дүшкүүрлүг чоруунуң улам ынай чымчаары болгаш улустар аразының айтырыгларының шиитпирлеттинери АКШ-ка баштаткан барының талакы күрүнелериниң тейбынче өзулуг чалбыыштыыбиле үткүүрүнден хамааржыр апаар.

Кончуг чылыг, эш-хуунуң байдалынга болуп эрткен кежээниң төнчүзүнде совет ыраажы Евгения Мирошниченконуң киржилгези-биле кыдат артистериниң болгаш Польшаның «Мазовше» ансамблиниң улуг концерти болган.

Колонизаторларның Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүкте димзениишкиннери

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүк чурттарында политиктиг байдал амгы үеде кончуг нарын болгаш дүүн-күүрлүг болуп турар. Оон чылдагаанны болза, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүк дыка чидиг чөрүлдээлериниң нарын белдири болуп турарында. Оларның иштинден эң чугулазы болза колония эжелээн күрүнелер-биле бодунуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демиселче көдүрлүп үнген улустарның аразында чөрүлдээлер болур. Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң девискээринге тергиндээшкинни бот-боттарының аразында хунаажып турар империалистиг чурттарның аразында шыңгыы чөрүлдээлер база бар.

Бо районда сөөлгү үеде бооп турар болуушкуннардан алгаш көөрге, араб чурттарын агрессчи шериг эвилелдеринче киир тырттарының бүгү аргаларын олар ам-даа төндүрбээн деп америк болгаш англи дипломатиялар санап турар. Барының талакы чурттарның, бирги ээлчегде Американың дипломатиязының күжениишкиннери, мурнундагы ышкаш база-ла ол сорулганы шиитпирлээринче угланып турар. Совет чазактың баштынчызы Н. С. Хрущевтуң АКШ-ка чорааныныңа араб чурттарынга улуг салдар хамаарылгазын кандыг-бир чергези-биле кошкадырын оралдашпышаан, барының талакы чурттар Араб Чөөн-чүкке бодунуң тактиказын элээн өскерткеннер деп политиктиг хайгаракчылар демдеглеп турарлар. Ылаңгыя Каттышкан Штаттарның империалистиг бөлүктери болза, делегейниң хөй-ниитизиниң килеңнээшкининге өөскүдүп турар тодаргай өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиглерин билдиртпес дээш, ам кончуг кажар арга-биле хөделирин бодап турар апарган. Ынчалза-даа Араб Чөөн-чүкке бодунуң үрегдекчи үүлгединиң изин олар будап шыдавас.

Иракның премьер-министри Абдель Керим Касем болза октябрьның 7-де ону өлүрер деп оралдажып турган сүлчээчилер даштыкы күрүнелер-биле харылзаалыг турганын парлалга төлээлекчилери-биле беседазында чоокта чаа медеглээн. Иштики болгаш даштыкы реакцияның карасагыштыг планнарының шуут күүседиккилери — араб социалистер-баасистер ол хоралыг хөрекке бужарбак рольду база ойнааннар.

Үр чылдар дургузунда хөрек кырында Англияның эжелеп турганы араб чурттарынче америк монополияның шургуп кирер чоруу өөлгү үеде күштелген. Ол чорук империалистиг ийи улуг күрүнелериниң аразында чөрүлдээлерни күштүү-биле чидиглендиргеи.

Англи империалистер бодунуң ээлчээнде база-ла аңаа олуруп албаан АКШ-биле бодунуң холбаалыының дугайын медеглеп турза-даа оон-биле кады хөй нуруузу Лондонче тырттылып, британ монополияларның эрге-ажыктарын идегелдиг камгалаар ыплыг блокту Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүкке тургузарын оралдажып турарлар. Чижээ, Иорданияда болгаш Суданда чазактарның солчуп турганы Араб Чөөн-чүкте англи-америк чөрүлдээлер-биле шуут холбашкан.

Араб Чөөн-чүкте национал-хосталгалыг демиселдиң амгы үе-чадазы оон калбарганы-биле болгаш мурнунда туруп көрбээни шиитпирлиг хөделишкиннери-биле ылгалып турар. Бодун долгандыр өзулуг демократтыг кижилерни каттыштырып турар националдың патриотчу күштери демиселдиң удуртулгазын болдунуң холунга ап турар. Хосталгалыг демиселдиң лозунгу болза националдың хамаарышпас чоруу болгаш империализмге база колониализмге удур арабтарның эп-сеткил каттыштырылгазы апарган.

Иракның, Египеттиң, Сирияның, Ливанның, Суданның, Ливияның болгаш өске-даа араб чурттарның колониалдыг кинчиден хосталганы оларның улустарының шылгараңгай тиилелгези болуп, империализмниң бүгү колониалдыг системазынга аар согуушкуну таварыштырган. Ынчалза-даа империалистиг күрүнелер колониалдыг тергиндээшкинден ойталаарын күзевейн турарлар. Француз колонизаторлар Алжириң маадырлыг чонунга удур хан төгүүшкүннүг болгаш перспектива чок дайынын ам беш чыл иштинде чорудуп келгеннер. Оманда англи колонизаторларга удур демисежип турар арабтарның ханы төктүп турар. Араб Чөөн-чүктүң элээн чурттарында империалистер реаксылыг өзу-чурумнарын улустарга дөгеп, ынчангаш оон-биле боттарының туруштарын быжыглаарын болгаш колониализмге удур демиселге араб улустуң эп-сеткил каттыжылгазын үзе кирерин оралдажып турарлар. Бодунуң чалчаларын эрге-чагыргага тудуп шыдаавайн барган ындыг таварылгаларда, империалистиг күрүнелер 1958 чылдың чайынында Ливанга болгаш Иорданияга ышкаш ажык интервенцияны кылып турарлар. Ынчалза-даа чоннуң көөр хөөнү чок реаксылыг өзу-чурумну боо-чепсектин күжү-биле безин олар камгалап ап шыдавайн турар чорукту фактылар тодаргай көргүзүп турар. Агрессчи Багдад пактызының кол чөлеңгиижи кылдыр санааш, Иракка турган Файсал хаанның өзу-чурумун Англия биле АКШ оныа оваарымчалыг камгалап турганнар. Ынчалза-даа Иракның революциязы «ол бак өзу-чурумну» узуткаан болгаш Багдад пактызынга өлүмнүг согуушкунну таварыштырган. Ам чаңгыс-даа араб чурт ол агрессчи блокта киришпейн турар.

Сөөлгү үеде араб чурттарның хөй-ниитизи болза Багдад блогунуң артыышкыннарындан тургустунган Төп керээ организациязы (СЕНТО) дээр чүвениң киржикчизи — чурттарның идепкейжээни-биле холбаштыр аажок хөлзеп турар апарган.

1959 чылдың октябрьда СЕНТО-нуң Чөвүлели бодунуң сессиязын АКШ-тың найысылалынга эрттиргеи. Вашингтон сессиязы болза шериг комитединиң баштынынга америк генералды олурткаш, доктаамал шериг бөлүүнүң штавын Анкарага тургузар деп шиитпирин хүлээп алган. СЕНТО-нуң эң чугула албан дужаалдыг кижизинге америк генералды томуйлааны Төп керээ организациязының бүгү ажыл-херээн чогум-на харын АКШ башкарып турар дээрзин база катап бадыткап турар. Маңаа холбаштыр СЕНТО-нуң Вашингтонга болган сессиязын өскүм-даа эвес, харын дайын белеткелдерин улам күштелдириниче пактының кежигүннерин кыйгырган АКШ-тың оралакчы-президентизи Никсон ажыткан дээрзин бодап көөрге элдептиг болуп турар.

Вашингтон сессиязы доостуру билек-ле турк болгаш иран парлалгалар Турция биле Иранның аразында стратегтиг оруктарның тудуун күштелдирерин, а ол ышкаш Совет Эвилелиниң болгаш араб чурттарының кызыгаарларынга чоок далай портларын база демир-оруктарны эде тургузарын кыйгырган шуугаазының кампанияны калбартканнар. Даштыкы парлалганың дыннадып турарын өзугаар алырга, Хузистанга, Курдистанга болгаш Персид мугулдурнуң чоок-кавызында Иранның районнарынга америк чепсектиг күштер тургузар эргени иран чазак АКШ-ка тывыскан.

СЕНТО-нуң агрессчи чоруун чажырарын кордааш, империалистиг пропаганда болза ол организацияны бирги ээлчегде, экономика талазыбиле кошкак хөгжүлделиг чурттарга дузалаар сорулгалыг тургускан дээр дугайты хоозун суртаалын нептереткен. Ынчалза-даа араб чурттарның хөй-ниитизин ол авыязының чоруу-биле олар мегелеп шыдаваннар. Турцияның болгаш Иранның бергедээшкининг үлегерин олар көрүп турарлар. Америк «дузаламчыны» ол чурттарга элээн үр үеде көргүскен, ынчалза-даа оларның экономиктиг байдалы экиживвээн, а улам баксырап турар. Турцияда болгаш Иранда экономиктиг бергедээшкиннер чыл келген тудум-на ханылап, акша үнези кудулап, амыдыралдың байдалдары аартап турар. Ол чурттарда ажылчы чоннарның калбак массалары аштың болгаш хоозуралдың байдалында чурттап турарлар.

Вашингтон сессиязының соонда бир ай эрткенде Тегеранга чоокта чаа чыыллырган СЕНТО-нуң сессиязы АКШ биле Англия Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң улустарының дугайында ак-сеткилдиг сагыш-салыышкынын илередип турар болгаш колонизаторжу кандыг-даа сорулгалары чок дээр дугайы империализм агентилериниң ийи арыныг бүзүредиишкининиң мегезин онза тодазы-биле сойгалап илереткен.

Тегеранга болуп эрткен СЕНТО-нуң киржикчилери чурттарның удуртукчуларының чөрүлел хуралының дугайын Ирак солун «Аз-Заман» мынча деп дижээн: «Иракка болган революцияның түннелинде болган Багдад пактызының буурап дужүүшкүнүнүң соонда ону тургузарының инициаторлары оон адын болгаш тактиказын өскертип алганнар. СЕНТО деп атты алган ол пакт болза чүгле тайбың база камгалал сорулгалары-биле тургустунган, ол болза бодунуң киржикчилериниң кады ажылдажылгазын быжыглаарынче угландырган чүве бижип бадыткап турар апарганнар. Ынчалза-даа агрессчи сорулга-биле тургустунган шериг эвилели бодунуң өзулуг сорулгалын өскерткен туруп хоржок чүве болганда, ындыг бадыткалдың кандыг-даа барымдаазы чок дээрзи мырыңай тодаргай».

«Аз-Заман» солуннуң тайылбырын дээштиг болган деп чугаалап болур. Тегеран чөвүлел хуралының бедик дужаалдыг киржикчилери СЕНТО-нуң «кем чок» сорулгаларының дугайын алгыржып турда, Турцияга кээп чораан америк конгрессменнер турктарның дайын белеткелинің дугайын хынап көөр дээш, Стамбулга болгаш Анкарага келген бис деп журналистерге ажыы-биле чугаалап турганнар. Америк «аалчыларның» ол медеглелиниң соон дарый Турцияның кол штаб чери шериг кезектерине өөредилге эртирер кылдыр дыка хөй санныг янзы-бүрү назы-харлыг курлавыр солдаттарны шеригге келдирер дугайында дужаал үндүрген.

СЕНТО-нуң «тайбыңга ынакшылдыг сорулгалары» дээр чүвени араб парлалга хорадаашкын-биле демдеглеп турар. Вашингтон болгаш Тегеран сессияларынга Ортаакы Чөөн-чүкте, ылаңгыя Иракта байдалды чугаалажып турган дээр дугайты медеглелди чугаалааш, ол болза КНО-нуң Уставын каржызы-биле үреп турар болгаш хамаарышпас бот-эргелиг күрүнениң иштики херектеринге холгаарлап киришкен чорук-тур деп солуннар айтып турар.

Ирак республиканың хамаарышпас чоруунга удур бодунуң үрегдекчи, сүлчээчи ажыл-чорудулгазынга колонизаторлар болза Иракның кожазы Турцияны, Иранны, а ол ышкаш иордан улустуң эрге-ажыынга чөрүштүр СЕНТО же хаара тудуп киирерин оралдажып турары Иорданияны улуу-биле ажыглап турарлар.

Ирак республикага удур сүлчээге СЕНТО-нуң киржикчилери—мусульман чурттарның идепкейлиг киржирин империалистер калчаалы-биле негеп турарлар деп «Саут аль-Ахрар» солун айыткан.

АКШ-тың контролюнда турар шериг блоктарының иштинде оон бир чугула кезээ болуп турар СЕНТО бодунуң агрессчи чорудулгазын Вашингтон сессиязының соонда идепкейжиткен. СЕНТО-нуң киржикчилери—чурттар шериг белеткелдерин кады чорудуп турарлар, америк генералдар Турцияга, Иранга болгаш Пакистанга хыналда кылып үргүлчү чоруп турар апарган.

Иракта республика өзу-чурумунга удур иран улусту ыдалаар сорулгалыг Иракка удур шуугаазының кампанияны 1959 чылдың декабрь төнчүзүнде иран парлалга болгаш радио көдүрген. Оон-биле чергелештир Иранда шериг белеткелин идепкейжиткен, Иракның кызыгаарынче шериг кезектерин чорудуп турар апарган. Иран парлалганың дыннадыын өзугаар алырга, Шатт Эль-Араб хемниң аксының девискээринде хузистан дивизиязының чадаг шериг база артиллерия кезектерин чоруткан, олар иран-ирак кызыгаарны дургаар дайынчы туруштарны ээлеп алганнар. Иран реакция болза Хузистанның аймактарының ортузунга өнчүк-чөңгээлиг агитацияны нептередип, Иракның национал чазаанга удур демисежиринче оларны ыдалап турар.

«Иттихад аш-Шааб» солун Иракка удур ол димзениишкинни сойгалап илеретпишаан, мынча деп бижээн: «Иранның чагырыкчыларының чорудуп турар өнчүк-чөңгээлериниң мурнунга бистер серемчилеллиг болуп, бодувустун национал чаңгыс эвивисти быжыглаар ужурлуг бис. Иракка удур кыжаныгны Иран чүгле чааскаан чорутпайн турар, ол болза бистиң республикага удур өнчүк-чөңгээ чорудар талазы-биле империалистериниң кылган планының бир кезээ, Иранның база кежигүн болуп турары СЕНТО-нуң чоокта чаа болуп эрткилээн чөвүлел хуралдарынга чогаадып кылдынган ол кара-сагыштыг бодалдарның кезээ болур».

Чер-Ортузу далайның районунуң камгалалы болгаш Ортаакы Чөөн-чүк чурттарында байдалдар деп адаары айтырыгларны чугаалажып турганы ам билдинген НАТО-нуң шериг пактызының киржикчилери—чурттарның чепсектиг күштеринин командылакчыларының Мольта ортулукта чоокта чаа, дөрт хонук иштинде болуп эрткен чугаалажылгаларын демделевейн эртип болбас. Араб солуннарның дыннадып турарын өзугаар алырга, «Ортаакы Чөөн-чүкте байдал» деп чүвезинге чугаалажыышкынның киржикчилери хамыктың мурнунда Ирак республикада байдалче сүндүгүп турганнар. Үстүнде бүгү фактылар болза, Иракка удур үрегдекчи ажыл-чорудулганың белеткелин СЕНТО биле НАТО кады күш-биле чорудуп турар дээрзин херечилеп турар.

Ынчалза-даа империалистиг араатаннарның болгаш оларның чалчаларының Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүк дугайында планы элээн кырында тургустунган. Ирак улусту национал-хамаарышпас чорук болгаш хосталга дээш демиселинден ойталаарынче албадап шыдавас, чүгле дээрге, ол демисел амыдыралдың эрге-ажыктарынга дүгжүп турар. Ол демисел тайбыңга ынакшылдыг бүгү күрүнелериниң болгаш улустарның талазындан изиг деткимчени ап турар.

Ф. ФЕДОРОВ.

Алжирде дайын чорудулгалары

КАИР. (СЭТА). Алжир национал-хосталга армиязының дээди командылалының Алжирге февраль 8-теги тулчуушкуннарның дугайында тускай дыннадыын мында парлап үндүрген.

Ол тускай дыннадыгда чугаалап турары болза, февраль 8-те француз колониалдыг шериглер 129 кижизин өлүртүп болгаш 59 кижизин балыглаттырып когараан. 8 куяк машиналар узуткаттынган, дайзынның бир шериг эшелону чаза девистинген, бир шериг самолёт дүжүр аттынган болгаш 7 француз солдат туттурган.

Алжир шериглер элээн каш шаапхалдаашкыннарны колониалдыг шериглерге удур чоруткан.

Бирма Эвилелиниң 13 чыл болган оюн байырлааны

РАНГУН. (СЭТА). Февраль 13-те Бирманың солуннары Бирманың национал байырлалы — Бирма Эвилелиниң Хүнүнге боттарының мурнуку чүүлдерин турасказадып, февраль 12-де Бирманың найысылалының эң улуг стадионунга Бирмада чурттап турар биче-буурай улустарның төлээлекчилериниң киржилгези-биле байырлыг митинг болган. Тайбыңны, чурттуң депшилгезин болгаш чечектелиишкинин чедип алыр сорулгабиле сырый каттыжарынче кыйгырган Бирма Эвилелиниң президентизи У. Вин Маунгтуң чагаазын ол митингиге номчаан.

Бирманың премьер-министриниң оралакчызы У Луи Бо оон соонда чүве чугаалаан, улустуң хосталгазының «арыг» антифашистиг Лигазының баштыңы У Нуга бүгү-ниити сонгулдаларга чедиишкиниг болганы дээш байыр чедирген.

Красноярск—Кызыл ХОККЕЙ

Бир неделя бурунгаар, Кызылдың кудумчуларынга спорттуң «Труд» эки-тура ниитилелиниң Төп Чөвүлелиниң хоккей талазы-биле бирги чери дээш Красноярск—Кызыл командаларының ужуражыышкыны болур деп чарлалдар көстүп келген.

Кызылчыларның, ылаңгыя хоккей спортунга ынак кижилериниң четтикпейн манап турганы ужуражыышкын эрткен дыштаныр хүнде «Совет Тыванын 5 чылы» стадионга болган.

Красноярскиниң «Авангард» командазы биле Кызылдың автотрезинин командазы боттарының дайынчы составы-биле шөлче үнүп келгеннер. Хоккей талазы-биле республика категориязының судьязы Константин Розовтуң свистогунуң медээзи-биле оюн эгелээн.

«Авангард» командазының составында спорттуң 3 мастерлери бар болгаш артканнары шупту бирги разрядчылар. Бистиң командавыс автотрест командазы деп ат-биле ойнаан-даа болза, ол колдуунда-ла чыылда команда болган. Ында Чадааның, типографияның чүгээр дээн ойнакчылары бар турган. Ынчангаш бистиң командавыс шору ойнаар боор деп идегел көрүкчүлериниң хөй кезиинге турган.

Хоккей талазы-биле мурнунда чылларда аразында ойнап чорбаан, база бот-боттарының ойнаар техниказын эки билишпес болгаш кайыдаа команданың ойнакчылары оюнуң баштайгы чартыында халдап кирипки дег кайда-ла хостуг чер барыы, кымның ойнаары кошкак ирги деп чүвени разведкалап, оюнуң чидигленип эгелээр үезин манап турганзыг чоруп турганнар.

Ындыг-даа болза аалчыларның ойнап турарын көөрге черле аянныг болган. Оларның маңнажыры дүрген, мячикти бот-боттарынга дамчыдып турары-даа бүзүрелдиг. Ынчангаш олар баштайгы 45 минутада 1 санны киргеннер. Чидиг болгаш солун оюнуң ийиги чартыында красноярскылар инициативаны бүрүү-биле холга алган болгаш 8 санны киргеннер. Ылаңгыя «Авангардтың» тренери, спорт мастери И. А. Дворников боду эки ойнавышаан, команданы түннелдиг халдаашкынче организастап шыдаан. Оон 9:0 санга «Авангард» командазының тиилелгези-биле доолулган.

Оюнуң түннелин үндүрүп турган бистиң командавыстың уттурупкан чылдагаанын тодаргайлаары чугула. Ол болза, бир дугаарында область хоккей спортунуң массалыг өзезин херечилеп турар. Кызылда чүгле үш коллективте: пассажирлер АТК-ында, типографияда, пединститутта хоккей командалары бар болгай.

«Тыва тудуг» трезинде, кедээ ажыл-агый техникумунда, школаларда, септелге-механика заводунда, даг экспедициязында болгаш өскедаа улуг бүдүрүлге черлеринде, организацияларда хоккей командалары чок болуп турарын чүнүн-биле тайылбырлаарыл?

Спорттуң «Труд», «Урожай», «Трудовые резервы», «Динамо» эки-тура ниитилелдери, областың спорт Чөвүлели хоккей командаларын тургузар талазы-биле хемчег албайн турарын кижи кайгаар.

Хоккей ойнаарынга чугула херектиг спорт херекселдери: ботинка, коньки, клюшка (ыргак ыяш) магазиннерде шуут чок. Кызылдың күш-культура бажыңында коньки базазында хоккей ойнаар херекселдер чок болгай.

Спорттуң бо хевирин массажыдарда улуг-улуг бүдүрүлге, аллан организация черлеринге командаларны тургузуп, спорт херекселдерин садыгларга доктаамал киирип, хоккей ойнаар шөлдерни белеткээр херек. Мону спорттуң эки-тура ниитилелдериниң удуртукчулары, областың спорт эвилелиниң Чөвүлели холга ап боттандырар ужурлуг.

А. АИР.

Областка АГААР БОЙДУСТУН байдалы

Бөгүн областка эвээш булуттарлыг, хар шоолуг чагбас хүн болур. Хат кошкак. Агаарның температураазы: даглыг черлерге —7—12, чавыс черлерге —13—18, а Кызылга —16—18 градус соок.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

Бөгүн

«ВЛКСМ-ниң 30 чылы» (улуг залга): **«Анна Эйдеш»** — 12, 2.15, 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда.

«ВЛКСМ-ниң 30 чылы» (биче залга): **«Аныяк чылдар»** («Годы молодые») — 3, 5, 9 шактарда; **«Ону Нью-Йорк көрген»** («Это видел Нью-Йорк») — 7 шакта.

«Каа-Хем»: «Чыл узамдыктыг орук» («Дорога длиною в год») — бирги кезээ — 5.15, 7.15, 9.15 шактарда, делгем экранга; **«Хөглүг ооллар»** («Веселые ребята») — 11.15, 1.15, 3.15 шактарда.

«Восток»: «Хаван ажаакчызы болгаш хойжу» («Свинарка и пастух») — 1.15, 3.15 шактарда; **«Команда»** — 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

Карактарны, кулактарны ажаары

Эртенги чуруушкунда карактарны саваң чок арыг суг-биле оваарымчалыг чүп кааптар. Бир эвес каракче хир-чам кире берген болза хайындырган арыг сугга хөвенни суккаш, карактың даштыкы булуңундан думчук талазынче аяр чодар. Ындыг арга-биле хир-чамны үндүрүп шыдаваан болза эмчиге азы фельдшерге баар херек.

Эрги орус кедээ суурларга кадайлар—төлгечилер каракче кире берген хир-чамны дылы-биле ушта чылгап турган шээр аарыгны халдадып турганы эвээш эвес. Шак ынчаар кылырын кымга-даа, канчап-даа чөпшээревес.

Совет суурга эмчиниң азы фельдшериниң дузаламчызын кеззэде ап болур төлээде, ындыг таварылга болбас ужурлуг.

Шаанда кижиниң кадынга хора чедирип чораан база бир чаңчыл бар. Эрги шагда бүгү өг-бүленің ишти чаңгыс аржыылды ажыглап чорааны эвээш эвес. Ол чорук карактың халдавырлыг аарыы — трахомну нептередиринге дузалап турган. Оон биче-даа айыылдыг, карактың аарыглары ындыг байдал-биле бир кижиден өске кижиге халдап болур.

Кулакты эки ажаары база чугула. Кулак артынга болгаш кулактың дырышкак черлеринге бир хүннүң иштинде дыка хөй довурак-доозун болгаш хир чыпшыныр чыглып болур. Чунган санында хирни экиди аштап турар херек. Кулакты оттуг ыяш болгаш өске-даа чүүлдер-биле кажан-даа чушкуп болбас.

Кулакче курт-кымыскаяктар кире берзе, оттуг ыяш-биле болгаш өске-даа чүүлдер-биле ону уштур дээш кажан-даа оралдашпаңар. Кулакче үнүштүң арыг үзүнден бичеден кудупкаш, ол талазынче чыдыптар херек: үс, ол кирген амытан-биле кады үнүп келир. Ол дуза бербезе эмчиге доп-дораан барыңар.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын бажыңы.

«ШЫН» СОЛУННУҢ 1960 ЧЫЛДА ЧАГЫЛДАЗЫ ҮРГҮЛЧҮЛЕП ТУРАР.

Солун январь 1-ден эгелээш неделяда 6 үнүп турар.

«ШЫН» СОЛУННУ ЧАГЫДЫП АЛЫРЫНЫҢ ӨРТЭЭ:

чылда 60 руб.
6 айда 30 руб.
3 айда 15 руб.

Чагылганы харылзааның бүгү конторалары, салбырлары, бүдүрүлгелерде, организацияларда, колхозтарда, совхозтарда хөй-ниити төлээлери хүлээп алыр.

НОМЧУКЧУЛАР! БИСТИҢ СОЛУНУВУСТУ ЧАГЫДЫП АЛЫҢАР!
СОЮЗ ПЕЧАТЬ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, партийжи амыдырал килдизинин 23-54, харыысалгалыг секретарьның 37-13, кедээ ажыл-агый килдизинин 22-64, иштики информация килдизинин 21-47, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт килдистериниң 23-35, чагаа килдизинин 21-27, культура болгаш амыдырал килдизинин 25-38, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 20-60.

ТС—00059. Чагыг № 492. Культура өргөлелиниң типографиязы.